O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси | 1998 йил. 24 март | 6 (136)- сон

ФИКРЛАЁТГАН БОЛА

У СИЗНИ ҚИЗИҚТИРАДИМИ?

Биз бугун етуклик бўсағасида турган ўсмир ёшларнинг эҳтиёжларини яхши биламизми? Уларнинг ранг-баранг талаб-истаклари, интилишлари билан яқиндан қизиқиб кўрганмизми? Баъзан Европа ТВ каналларида кўриб қоламан: кичкинтой, ҳали эҳтимол етти-саккизга ҳам кирмаган болакайлар экранга чиқиб ўзларини қизиқтирган саволлар устида фикрларини ўртоқлашадилар. Менга уларнинг яхшилик ва ёмонилк, муҳаббат ва ота-она ўрни ҳақидаги болаларча содда, лекин ўта самимий, беғубор мулоҳазалари катта аҳамият, эътибор ва эҳтиромга лойиқ бўлиб туюлади. Европаликлар болаларини жуда кичик ёшданоқ фикрлаш, мустақил фикрлаш, хулоса чиқариш, яхши-ёмонни аниқ ажратишга ўргатадилар. Бизга фикрлаётган ёки фикрлайдиган болалар маҳмадана бўлиб кўринади. Ҳолбуки, маҳмаданаликнинг маъноси тамомила бошқа. Унинг балки фикрлашга алоқаси камдир. Фикрлаётган болаларни маҳмаданалик қилма деб уришиш ва уларни фикрлашдан бездириш менга сайраб турган булбулнинг бошига тош билан уришдан баттар бир ярашмаган қилиқ бўлиб туюлади. Фикрлашда, жамиятни ташкил этувчи атомлар ҳақида ўйлаш ва фикр ҳосил қилишда камолат мазҳари бор. Шу мазҳарни муттасил, изчил тарбиялаб борсак, миллат ҳам, мамлакат ҳам кўп улуғ натижаларга эришади. Мен ўзбек ТВсининг «Синфдош» деган кўрсатувини канда қилмай томоша қилиб бораман. «Синфдош» ҳозир ЎзТВда ўсмирлар, матаб ёшидаги йигит-қизларни фикрлашга чорлаётган, уларнинг фикрларини ўрганаётган, қизиқтираётган кўрсатувлардан биридир. Афсус, бу жуда ҳам муҳимдан муҳим кўрсатувни Фақат пойтахт ва унинг атрофларидагина кўриш мумкин. Ҳолбуки, уни бутун Ўзбекистон оилаларида, бутун Ўзбекистон ўсмирлари, ёшлари, балки барча кичкинтойлари ҳам кўришлари керак. Нима, қишлоқ мактабларига, вилоятлар, вилоят шаҳарларига фикрлаш керак эмасми? Ҳолбуки, қандай тийрак болаларимиз бор. Улар умуммамлакат экранидан туриб сўйлашсинлар, тортишсинлар, ўзларини безовта қилаётган орзу-ўйларини тортинмай баён этсинлар. Улар бизнинг фикрлаб турган келажагимиз. Келажагимиз фикрламай қўйишини ҳеч ким истамайди. «Синфдош» баъзан ўнғайсиз, тарашланмаган саволларни қўяди ўз давраларида. Аллакимлар дарров бундан чўчиб кетгандай бўладилар. Театр ҳақида бундай гапирманг. Кинони бундай пастга урманг. Болаларнинг СПИД ҳақида бундай гапларни айтишга нима ҳақлари бор. Улар яхшиси ўз дарсликларини ўзлаштирсинлар... — деганга ўхшаш овозлар эшитилиб туради. Улар бу билан болаларнинг фикрлашга бўлган бирламчи эҳтиёжларини бўғишга уринаётганликларини сезармикинлар? Ҳолбуки, чин тикланиш шу балоғат ёшига кириб келаётган болакайлар, ўсмирлар, юқори синфларнинг ўқувчиларида ҳаммамиздан кўра кўпроқ зуҳур қилмасмикин? Шу каби саволларга жавоб изларкан, «МТ» Ўзбек ТВнинг жонли «Синфдош»и билан фикрлаш масалаларида ҳамкорлик қилиш устида ўйланади. «МТ» шу мақсадда «МУАЛЛИФ БОЛАЛАР» рукнини ҳам яратишни кўзламоқда. Бу йўлда илк қадам муҳимлигини англаб, «Синфдош»нинг муаллифи ва олиб борувчиси, ёш журналист Дилдора Ҳамидовани «МТ»га таклиф этдик. Дилдора ўз кўрсатувига жуда қизиққан, унинг устида ёниб-куядиган журналистлардан экан. У ҳозир санъат институтининг тележурналистика бўлимида таҳсил олаяпти.

(3-саҳифага қаранг)

МУҲАРРИР

ЭШИК БИТТА, ЙЎЛОВЧИ МИНГТА

Сабо, етказ саломимни

Ҳурматли таҳририят!

17 март сонида эълон қилинган «Қулайлик кимга ёқмайди» мақоласини қизиқиш билан ўқиб чиқдим. Унда муаллиф кўплаб юртдошларимиз кўнглидаги дардларни айтибди. Зотан, бугун вилоятлардагина эмас, ҳатто Тошкентдек шаҳри азимда ҳам йўловчиларга транспорт хизмати кўрсатиш ишлари ҳавас қиларли даражада эмас. Бекатларда соатлаб транспорт кутишлар, аксарият ҳайдовчи ва патта тарқатувчиларнинг йўловчиларга нисбатан қўпол муомилалари ҳали-ҳали барҳам топган эмас. Баъзи автобус, троллейбус ва трамвайларда ҳайдовчиларнинг ўртоқлари, ака-укалари ёки «вақтинча ёлланган йигитчалар»нинг ҳеч бир асоссиз «кондуктор» вазифасини ўташлари, ота-онаси тенги одамларга қўполликлари, муомила маданиятидан умуман йироқликлари жамоатчилик норозиликларига сабаб бўлмоқда. Негаки, улар кўпинча эшик олдида кўндаланг туриб олиб, йўл ҳақини тўлаш лозимлигини худди тўтиқуш каби такрорлайверадилар, аммо пулни олишга оладилару, патта беришни хаёлларига ҳам келтирмайдилар. Устига-устак ҳайдовчилар ўша эшикни очмайдилар. Ҳар қанча тиқилинч бўлишига қарамай одамларни фақат олдинги эшикдан ўтишга мажбур этадилар. Бундай асаббузарликларга 20-, 3-, 4-троллейбусларда, 20-йўналиш бўйича қатновчи автобусларда ҳар куни дуч келасиз.

Шу ўринда яна бир гапни айтиб ўтишни истардим: шаҳардаги баъзи бекатлар ҳолига, айтиш жоиз бўлса, маймунлар йиғлайди. Оёқ остида эски патталар, турли хил қоғозлар, писта пўчоқлари, сигарет қолдиқлари тўзиб ётади. Уларни ташлаш учун ахлат идишларини топа олмайсиз. Ёмғирли кунларда эса бекатлар томидан чакка ўтиб, кутиш майдончаларида ҳалқачалар ҳосил бўлади. Мутасаддилар масаланинг бу жиҳатларига ҳам жиддий эътибор қаратиб, хато-камчиликларни тузатиш чора-тадбирларини кўрсалар, айни муддао бўларди.

Ҳамза БОБОЁРОВ,
талаба

ОИЛА — ЖАҲОН АЙВОНИДА

Ер юзида неча миллиард одам бўлса, бари оила бағрида эсини таниб, оила ҳақида тасаввурга эга бўлади. Инсон боласининг оила ҳақидаги тушунча ва тасаввурлари жуда, айтайлик, индивидуал, яъни ўзига хосдир. Тўрт миллиард одамни сўраб чиқсангиз, оила ҳақида тўрт миллиард турли жавоб оламиз ва бу ҳали ҳаммаси эмас.

Оила — тирик ҳаётнинг, ҳикмат, тажрибанинг кони. Мухбиримиз оила борасида сўровлар билан мурожаат этганда кишилар ўй-хаёлга ботганларини кўрдик. Осон жавоб йўқ. Балки шуниси тузукдир.

1. Оиланинг бутунлиги кўпроқ нимага боғлиқ? (Давлатмандликками, маданият даражасигами, зиёли интилишларгами?)

2. Ҳозир жуда эрта турмуш қураётган ёшлардан жамият ва жамоат олдидаги масъулиятлари ҳақида сўраб ўтирмаймиз. Шу тўғрими? Сизнингча қандай?

3. Ўзбек оилалари бугун кўпроқ нимани ўйламоқда? Зиёли оилани қандай тушунасиз?

(2-саҳифада ўқийсиз)

СИЁСАТДАН ДОИМ КИМДИР ХУРСАНД, КИМДИР ХАФА

Британия ташқи ишлар вазири Робин Кук Исроил ҳамда Фаластинга яқинда ташриф буюриб, ташрифи чоғида Қуддус Шарифнинг Хар Хома маҳалласига борганда худди шундай бўлди. Унинг ташрифидан исроилликлар жуда қаттиқ, норози бўлдилар. Фаластинликлар эса миннатдорчилик билдирдилар. Гап шундаки, Муқаддас Қуддуснинг Хар Хома маҳаллотида Исроил ҳукумати яҳудийлар учун турар жой маҳалласи барпо қилишга киришган эди. Дунёнинг кўпни кўрган сиёсатдонлари Исроил ҳукуматининг бу қарорини «барбод бўлишнинг бошланиши» деб баҳолаган эдилар. Қуддуснинг араблар яшайдиган маҳалласида яҳудий турар жойларини қуриш бу Фаластин шароитида, ҳақиқатан ҳам, «арининг инига чўп суқиш» билан баробар бир нарса бўлган эди. У Яқин Шарқдаги тинчлик ва тотувлик жараёнига акс таъсир кўрсатди. Кук Хар Хомадаги қурилиш майдонини кўздан кечираркан, Европа иттифоқи бундай охиригача ўйланмаган ишлардан қаттиқ ташвишга тушмоқда, деди. Европа иттифоқи арабларга тегишли ерларнинг бундай тарзда ўзлаштириб олинишига қўшилолмайди. Исроилликлар инглиз министридан дарғазаб бўлиб уни бақириб-чақириб қарши олдилар. Сўнг Кук Ғозада Ясир Арафот ҳузурида бўлди. Буни эшитган Нетаняху Кук шарафига бериладиган зиёфатни қолдирди.

СУХАРТО МАОШИНИ КАМБАҒАЛЛАРГА БЕРМОҚЧИ

«Антара» агентлигининг хабарига қараганда, Индонезия президенти Сухарто ўз иш ҳақини камбағалларга бўлиб беришга қарор қилган. У эндиликда ҳарбий нафақаси ҳисобига яшамоқчи. Сухарто министрлар кабинетига ўзидан ўрнак олишни таклиф этди. Индонезияда министрларнинг расмий маълум ойликлари 400 долларга етиб боради. Лекин президентнинг оладиган маошининг миқдори маълум эмас. Бироқ истеъфодаги генерал Сухарто Осиёнинг энг бадавлат кишиларидан бири эканлиги яхши маълум. «Форбс» журналининг келтиришича, унинг хусусий бойлиги 16 миллиард долларга тенг. Оилавий бойлиг эса 40 миллиард доллар.

Карнайчидан бир пуф деганлари шу бўлса керак-да! Ҳимматингизга балли, генерал!

Бир ўқ атрофида айланар дунё

ХИТОЙНИНГ ЯНГИ БОШ ВАЗИРИ: ВАЪДАЛАР КАТТА

Хитойнинг янги бош вазири Чжу Жунцзи Халқ мажлисида дастурий нутқ сўзлади. Янги бош министр ўзининг қатъий иқтисодий программасини баён қилиб берди. Бу программа тўла равишда давлат мафкураси талабларига жавоб беради. Парламент Чжунинг йирик давлат корхоналарини қайта қуриш ва уч йил давомида зарарга ишлайдиганларини тугатиш ҳақидаги режаларини маъқуллади. Идоралар сони ҳам кескин қисқаради. 40 вазирликдан 29 тасигина сақлаб қолинади. 4 миллионга яқин мансабдорлар ўрни қисқаради. Жуда катта миқёсдаги иқтисодий ўзгаришларни кўзлаётган Чжу демократик ислоҳотлар тўғрисида лом-мим деб оғиз очаётгани йўқ. Етмиш яшар жуда кўп аччиқ-чучукларни кўрган Чжу ўзини «Хитой Горбачеви» деб чақиришларини сира ҳам ёқтирмас экан. Яна ким билсин. «Рейтер» агентлиги шундай деб ёзган-да!

ХОРИЖ АХБОРОТЛАРИ КУНДАЛИГИДАН «МТ» МУХБИРИ ТАЙЁРЛАДИ

БАЙРАМ ЯРАШГАН, ЯШАРТИРГАН, ЯШНАТГАН ЮРТ

Ернинг юзи, куннинг кўзи — одам, деганлари шу бўлса керак. Ўзбекистон миллий боғидаги сайлу томошага ошиққан элнинг равиш-рафторига боқиб, кўзлардаги байрам ифодасини англаб юракка ҳаяжон қуйилади. Кўкда чарақлаган офтоб кўнгилларга кўчган. Кўнгил турнакўзли шодлик булоқларида сув ичган, ғаму ҳасрат зоғлари бу боғлардан қочган. Майдоннинг яшил чимларида бинафшалар кўз очган... Еру осмон бирлашиб кетади гўё. Баҳорнинг гулларига айланиб сарвиноз қизлар, там-там келинчаклар, ўктам йигитлар, кайвони момолар, чечан янгалар, болакайлар гулдираб майдонга кира бошладилар. Саҳна мўъжиза майдонига айланади. Камалакнусха кўприкдан, мовий осмондан фаришталардай саф-саф қизлару баҳодирлар тушиб келадилар. Муяссархонимнинг қўнғироқдай жарангдор овози қанотланади, кабутардай эркаланиб янграйди. Фасллар маликаси баҳор, қўр-қутли ёз, саховатли куз, оқ қасрли қишнинг мўъжизалари майдон саҳнини тўлдиради. Минг бир лаҳжада, минг бир оҳангу нағмада қадимги ёр-ёрлар, лапарлар, лутфу ҳазил тўла қўшиқлар булоқдай жўшади. Ўғирлар, чархлар, савағичлар, омочлар, қўшлар, арғимчоқлар, ўтовлар — халқнинг содда ва мукаммал ижоди саҳнада «ишлай бошлайди».

Гўдакларини опичлаб, қўл ушлашиб бахтиёр оилалар ўтадилар. Ширу шакар қўшиқларга, аския ва пайровларга, чолу кампирларнинг шавқ-завқли лапарларига тўлади дунё. Наврўз турли қиёфаларга, турли либосларга инсоний мазмун, ҳаётий севинч бағишлаганидан яйрайсиз. Ён-атрофимдаги икки-уч яшарли болакайлар гоҳ рақсга тушиб, гоҳ ҳайратланиб, гоҳ тойчадай кишнаб, улоқчадай ирғишлаб томоша қиладилар.

Алпомиш йигитлари билан майдонга чиққанда, мана бу болакайнинг қўлтиғи остидаги қирқин қанотлари ёйилиб кетгандай қийқиради. Минглаб сайл иштирокчилари орасида юртбошини таниб шу митти паҳлавон дамба-дам шивирлайди:

— Ана, Каримов келдилар. Ана, Каримов сўзлаяптилар...

Бургут кўзли болакай ўз Ватани Президентини жим бўлиб тинглайди.

Ўзбекистон раҳбари Ислом Каримов меҳру эҳтиром, ихлос ва муҳаббат туйғуси билан йўғрилган қутлов сўзини айтади.

Халқимизнинг қадимий удумларига амал қилиб, деҳқон элига таъзим билан тилак билдиради. Бундай байрамлар, катта сайллар тинчлик-эминлик барқарор бўлган юртга ярашади, дейди Президент.

Баҳорий тенг кунлик, — дуолар ижобат бўладиган айём. Яхши ниятлар юракларда майсадай унадиган, орзулар авжга кирадиган палла бу. Байрам саҳнаси минглаб иштирокчиларнинг ҳаяжони, завқи, истеъдоди, кулгулари, болакайларнинг читтигуллари, қувлашмачоқлари, шаршараклар, чаманзор мушаклар билан омухта бўлиб, ғаройиб эртаклар қасрига айланди гўё. Дорбозлар тўрғайдай мувозанат сақлаб, кўкни тўлдирдилар. Улкан «лолалар»нинг қадаҳларига офтобнинг нурлари шаробдай тўлади. Ойхон опанинг, Салтанат опанинг, ёмон кўздан асрасин деб ҳазориспанд тутатганлари ҳам ярашди бу сайлга.

Мовий ва пушти ранглар дарёси тошади. Болаларнинг «кокилдор» варраклари дариллайди, чанқовузлар тиллари ешилиб, дўмбиралар селдай шариллайди. Халқнинг чинакам ижодкорлик даҳоси намоён бўлди байрам гурунгида.

Эстрада юлдузлари саҳнага бир дунё илҳом ола келдилар. Ўзбекнинг кўчасидаги бу байрам қанчалар улуғвор, ҳаётбахш, гўзал ва фусункор эди.

Бу байрам завқи Президент сўзларининг шукуҳига қанчалар мос эди... Ярашган эди...

Ойдин ХОЖИЕВА

Либосимиз — кўркимиз

ОВРУПОНИНГ ЧОПОНИ

МИЛЛИЙ ЛИБОСЛАР НИМАГА ҚУРБОН БЎЛМОҚДА?

Баҳор янгиланиш фаслидир. У нафақат табиатнинг, қолаверса бутун тирикликнинг янгиланиш, тозариш ва жонланиш палласи ҳисобланади. Баҳор келиши билан инсон руҳияти билан бирга юриш-туришимиз, кийинишимиз ҳам ўзгаради. Зеро, кийиниш инсон феъл-атворини, эътиқоди, дини, миллати, дид-фаросати ва урф-одатлари каби бир қатор хусусиятларни ўзида жамлайди. Кийимлар узлуксиз ўзгариб туради. Донишманд шоир Мирзо Бедил айтганидек, «ўзгариш билмаган либос кафандир, ўзгариш билмаган хона гўрхона». Бу гапнинг нечоғлик тўғри эканлигига кишилик тарихи абадий шоҳидлик беради. Бугунги кунимиз янгиликлар дунёсидир. Бутун дунё, таъбир жоиз бўлса, янгилик ва ахборот алмашув ҳавоси билан нафас олаяпти. Бу эса ўз навбатида онгимизга, шу жумладан, кийинишимизга ҳам ўз таъсирини ўтказмоқда. Мода оламидаги энг сўнгги ўзгаришлар ҳам ҳозир бизга бегона эмас. Энг уста бичиқчи — тикувчилар томонидан тайёрланган либослар бизга-да хизмат қилмоқда, қоримизга ярамоқда, кўркимизга кўрк қўшмоқда. Бу албатта ҳаётимиз файзидан дарак.

Бугун кўчаларда турфа хил русумда, турлича кийинган кишиларни кўрамиз. Улар шу қадар ранг-барангки, беихтиёр турли миллат ва мамлакат вакиллари бирга сайрга чиқишгандек таассурот қолдиради кишида. Ҳа, чиндан ҳам шундай. Хўш бунинг нимаси ёмон, деб сўрарсиз? Бунинг ёмон жойи йўқ, лекин мутафаккир Белинский таъбирича, урф-одатлар, шунингдек, кийиниш миллатнинг ўзига хос хусусиятларини белгилар экан. Демак кийиниш маданияти ҳам миллатнинг қиёфасини ўзида акс эттирар экан. Шундай экан, бугунги кийинишимиз миллатимизга хосми? Афсуски, ҳа деб баралла айтолмаймиз. Баъзан кўчада кетаётганингда ўзбеклар яшайдиган мамлакатда эмас, балки бирон хорижий давлатда, дейлик Оврупода юргандек ҳис этасан ўзингни. Мини-юбкалар, ярим очиқ либослар, «йиртиқ шимлар» ёшлар танасини ишғол этишда давом этмоқда. Бу «салб юриши» миллий либосларимиз қурбонлиги эвазига тезлашиб, кучланмоқда.

Ҳар бир миллатнинг миллий либоси бор. Бу унинг кўрки ва фахри. Бироқ бу фақат биргина шу либосни кийиш керак, дегани эмас. «Бошда дўппи, гердайган ўзбек» Оврўпо чопонини (пальто) кийса нима бўлибди? Қулай, чидамли ва энг муҳими чиройли. Демак, гап кийимда эмас экан, балки танлашда экан. Модалар ҳар дақиқада ўзгариб турибди. Бу давр талаби, ҳаёт талаби. Биз паранжи ёки чодираларга қайтиш керак демаймиз. Модадаги ўзгаришларни миллат хусусиятига қараб ўзлаштирилса, айни муддао бўларди деган ниятда қалам қимирлатдик холос. Индаллосини айтганда, шундай қилиш керак ва шарт. Бу эса миллий модачи ва дизайн усталарининг етишиб чиқишини тақозо этади. Буни эса қилса бўлади. Негаки билиб-билмай кўчага мини-юбка кийиб чиққан қизалоқнинг ота-онаси, бува-бувиси, маҳалла-кўйи бор. Қолаверса, ўша матоҳни сал узунроқ қилиб тикишга ўзбекнинг пилласи ҳам, пахтаси ҳам бор. Фақат дўппини ечиб қўйиб, бир ўйлаб кўрилса бас!

Холли НОРБОЕВ,
«МТ» мухбири

Биринчи мақола

СИЁСИЙ ИНСТИТУТЛАР ВА СИЁСИЙ ПАРТИЯЛАР

Истиқлол инсон руҳиятида мағрурлик, ўз-ўзини англаш ҳиссиётларини уйғотувчи сиёсий ҳодисадир. Бу туйғулар қўлга киритилган мустақилликни барча соҳаларда мустаҳкамлаш ва кенгайтириш, кундалик ҳаёт тарзига айлантириш учун хизмат қилмоғи лозим. Уларнинг пировард-натижаси эса кўп жиҳатдан халқимизнинг сиёсий онглилигига, сиёсий руҳиятига, сиёсий кайфиятига таъсир этгувчи ва уларни шакллантирувчи сиёсий институтлар, партиялар ва оммавий ташкилотлар фаолиятига боғлиқдир.

Сиёсий институт мазмунан кенг тушунча бўлиб, амалда сиёсий ҳокимият, давлат ҳокимияти, партиялар, ҳаракатлар ва жамоат ташкилотлари фаолиятларини қамраб олади. Лекин жамият ривожида уларнинг фаолиятлари баъзан бир-бирларига мос тушмаслиги, ҳатто қарама-қарши характерда бўлиши ҳам мумкин. Биз ана шуни инобатга олган ҳолда сиёсий кайфиятнинг шаклланиши ва ривожида уларнинг тутган ўрни ва ролларини алоҳида-алоҳида тадқиқ этдик.

Давлат жамият сиёсий тизимининг асосий институти ва ижтимоий-сиёсий структурасини қўриқловчи ҳамда унга хизмат кўрсатувчи асосий муассасадир.

Давлат мустақиллигига эришиш Ўзбекистонга иқтисодий ва ижтимоий тараққиёт, маданий ва маънавий янгиланиш учун улкан истиқболлар очди. Айни чоғда янги жамият қура бошлаган омманинг сиёсий кайфиятига уюшган ва онгли тарзда таъсир кўрсатиш учун бир қатор шароитларни келтириб чиқарди. Улар, юртбошимиз алоҳида таъкидланганидек, «Ўзбекистонликларнинг муносиб турмуш кечириши учун кафолат бўла олади, миллий анъаналар ва маданиятнинг ривожланишини, маънавий-ахлоқий қадриятларнинг қайта тикланишини таъминлайди».

Бу демак, фақат ўзимизнинггина эмас, биздан кейинги авлодларимизнинг тақдири ҳам бизнинг қандай давлат қуришимизга боғлиқ.

Мустақил Ўзбекистоннинг давлат тузилишига бешта ҳал қилувчи тамойил асос қилиб олинган.

Уларнинг ҳаммаси ҳам демократик ва иқтисодий ўзгаришларни муваффақиятли ислоҳ қилиб боришда бирдай муҳим аҳамиятга эга. Иқтисодни бошқаришда, айниқса бозор иқтисодиётига ўтилаётганда бошқарув жиловини давлат ўзида ушлаши ниҳоятда муҳимдир. Чунки мамлакатдаги мавжуд иқтисодий-сиёсий, маънавий соҳаларни ислоҳ қилиш одамларнинг онги ва сиёсий кайфияти билан чамбарчас боғлиқдир. Бошқача қилиб айтганда, иқтисодий ислоҳотлар маълум маънода одамлар онгини, руҳиятини, шунингдек, уларнинг сиёсий кайфиятларини ислоҳ қилиш демакдир. Бу мураккаб ўтиш даврида фақат давлатгина, қонун асосида сайланган ҳокимиягина асосий ислоҳотчи бўлиши мумкинлиги ва лозимлигини тақозо этади. Бундан ташқари, давлат сансалорлик ва тўрачиликка асосланган психологияга барҳам бериши, оммани бозор иқтисодиёти инфрастурктурасини жорий этишга рағбатлантириши керак. Чунки у турли табақа ва турли тоифадаги аҳолининг умумий манфаатларини ўзида мужассамлаштира олади ва уларнинг умумий эҳтиёжларини қондириш имкониятига эга бўлади. Давлатнинг омма сиёсий кайфиятига таъсири турли

СИЁСИЙ КАЙФИЯТНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

давлатларда турлича қарашлар орқали намоён бўлган. Бу, аввало, синфий антогонистик жамиятларда ҳокимият учун сиёсий кураш, давлатнинг аҳоли сиёсий кайфиятини ўзига қаратиш учун қилган ҳаракатлари ҳамда уларнинг назарий асослари давлат ҳокимиятининг мустаҳкамланиши ва ривожланишининг манбаи тарзида ифодаланади. Ушбу муаммо Арасту, Афлотун, Суқрот, Полибий, Беруний, Форобий асарларида ўзига хос тарзда ҳал қилинган, яъни унинг мазмунида ҳокимиятлар тақсимланиши назарияси ёки давлат органлари фаолиятининг (ваколатларининг) ҳуқуқий чегараланиш ғоялари ётади. Аммо бу қарашлар, унинг бир бутун сиёсий таълимот сифатида шаклланиши XVII—XVIII асрларда буржуа инқилоблари даврига тўғри келган.

Ҳокимиятларнинг тақсимланиши ва кишилар руҳиятига таъсири ҳақидаги назария «классик» шаклининг анъанавий асосчилари Ж. Локк ва Ш. Монтескёлардир. Ж. Локкнинг фикрича, ҳокимиятларнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва федерал турларига бўлиниши инсон ҳуқуқларини таъминлашнинг энг муҳим воситаларидан биридир. Бунда «Барча қонун чиқарувчи ҳокимиятга итоат этади, чунки у қонунларни ўрната оладиган энг олий идорадир. «Ж. Локк суд ҳокимиятини алоҳида эътироф этмаган, сабаби уни ижроия ҳокимиятининг таркибий қисми деб ҳисоблаган.

Буюк француз файласуфи ва тарихчиси Ш. Монтескёнинг тарих олдидаги хизматларини алоҳида таъкидлаш лозим. У «ҳокимиятлар тақсимланиши» деб аталган бир бутун тугал таълимотни яратди. Олимнинг хулосасига кўра, кишиларнинг руҳиятига мос тушувчи адолатли давлатда бирбирига тобе бўлмаган учта ҳокимият — қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимияти мавжуд бўлиши шарт. Уларнинг ҳар қандай кўринишда бирон-бир орган ёки шахс қўлида мужассамланиши умумий манфаатларга путур етказади, суистеъмолликларга олиб келади ва шахснинг сиёсий кайфияти билан асло келишолмайди.

Чунончи тоталитар давлат ягона «коммунистик» мафкурага хизмат қилар, унинг ғояларини сунъий тарзда омма онгига зўрлаб сингдиришга уринар эди. Империя мавжуд бўлган давр мобайнида давлат тузуми, шунингдек, унга хизмат қилувчи фан В. И. Ленин томонидан яратилган тескари концепцияга асосланди. «Пролетар даҳоси» бундай деб ёзган эди: «Совет ҳокимиятини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш қонун чиқарувчи ва ижро этувчи давлат ҳокимиятини бирлаштиришни, бошқарувни қонун яратиш фаолияти билан қўшиб юборишни тақозо этади». Бу халқ кайфиятини менсимаслик, унга тазйиқ ўтказиш орқали давлат бошқарувини шакллантиришга даъват эди. Оқибатда ҳукуматнинг барча муҳим қарорларини амалда ягона ҳукмрон партия қилди, шундан сўнггина улар қонун чиқарувчи, ижро этувчи ёхуд суд органлари орқали расмийлаштирилди.

Совет ҳокимияти ўз таркибига ҳам қонун чиқарувчи, ҳам ижро этувчи ва суд ҳокимиятларини олган ҳолда, албатта, ягона бўлиши шарт эди. Шунинг учун ҳам, совет давлатида қонунни менсимаслик кайфияти устун келди. Судларнинг мавқеи пасайиб, уларни тўла «бошқариш» мумкин бўлди.

Омма сиёсий кайфиятини ўрганиб бориш, уни маълум мақсад ва манфаатлар асосида йўналтириш мустақил ўзбек давлатининг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади.

Мустақиллик шароитида омма сиёсий кайфиятининг шаклланиши ва амалда қўлланишининг ҳал қилувчи ҳамда ижодкор кучи сифатида сиёсий партиялар майдонга чиқади. Улар жамиятнинг сиёсий тизимида ва ҳаётида муҳим аҳамият касб этади. Кўппартиявийлик демократик жамиятнинг белгисидир. Фикрлар хилма-хиллиги унда иштирок этувчи томонлар кайфиятларининг турличалиги билан, у эса ўз навбатида муайян синф ёки тоифага мансуб кишилар манфаатларини ифода этувчи сиёсий партиялар билан боғлиқдир. Гегель айтганидек, манфаатсиз одам ё ўлик, ё ақлдан озган бўлади. Бизнинг назаримизда, манфаат, ҳар қандай ҳақиқатдан ҳам, адолатдан ҳам таъсирчанроқдир. Модомики, шундай экан, ҳар қандай сиёсий партиянинг фаолияти пировард-натижада жамиятдаги шахсий ҳамда умумижтимоий манфаатларнинг ўзаро уйғунлигини таъминлаш заруриятига бориб тақалади ва у ёки бу даражада омманинг сиёсий кайфиятига боғлиқ бўлиб қолаверади. Лекин партиялар омманинг сиёсий кайфиятини унинг муайян қатламлари манфаатлари даражасида суст акс эттирмайди, балки маълум бир «тугалланган ғоя» даражасигача олиб чиқиб, ҳам назарий, ҳам амалий тус беради.

Давлат эса, сиёсий партияларнинг, жамоат бирлашмаларининг ҳуқуқий манфаатларини муҳофаза этади, уларга ижтимоий турмушда иштирок этиш учун тенг ҳуқуқий эркинлик яратиб беради. Партиялар бу имкониятдан фойдаланиб, маълум гуруҳларга ва оммага таъсир этишнинг мафкуравий дастурларини ишлаб чиқадилар.

Маълумки, Истиқлол туфайли Ўзбекистонда коммунистик партия яккаҳокимлиги барҳам топди. Демократик тузумнинг воқелиги тарзида кўппартиявийлик вужудга келди. Бу ижобий ҳол. Чунки қарашларнинг ранг-баранглиги тўғри йўлни танлаб олишга ёрдам беради. Қайси ғоя инсоний бўлса, жамият учун керак. Айни чоғда ҳар қандай ғоя ҳаётийлик хусусиятини олиб, одамлар онгига, турмушига сингиб кетиши учун кишилар кайфиятига мос тушиши ва ўзида уни акс эттириши лозим.

Ҳозир мамлакатимизда Халқ демократик партияси, Ватан тараққиёти партияси, Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси, «Адолат» социал-демократик партияси ва «Халқ бирлиги» ҳаракати мавжуд. Улар олдиларига қўйган мақсадларига кўра, бошқа мамлакатлардаги, масалан, Россиядаги партияларга ўхшаб бўлиниб кетган эмаслар. Аксинча, ягона мақсад, ягона платформа асосида бирлашиб, фаолият кўрсатмоқдалар. Чунки бугун халқимиз мустақилликни мўстаҳкамлаб, ҳуқуқий демократик, фуқаролик жамиятини қуриш руҳида яшамоқда. Сиёсий партиялар мана шу улуғ ғоя атрофида халқимиз бирлашиши учун куч-ғайрат сарфлайдилар. сиёсатшунос олим Т. Жўраев ёзганидек, Ғарбга, айниқса протестант руҳидаги кишилар, жамоалар ва ташкилотларга хос бўлган индивидуализм, рационализм, такаббурлик, технологик тафаккур, маънавий саёзлик, бетгачопарлик феномени Ўзбекистонимизда бутунлай бошқача намоён бўлмоқда. Яъни кўпфирқалилик сиёсий ҳаётимиздан жой олади-ю лекин бизда:

а) фирқалараро консенсусга мойиллик устун келади. Уни умумдавлат манфаатлари белгилаб туради;

б) сайловдан ҳам олдин, ҳам кейин фирқалар ўртасидаги муносабатнинг бош мезони бефойда сиёсий тўқнашув эмас, балки сиёсий муроса бўлиб қолади.;

в) кўпфирқаликни Ўзбекистонда аксарият ҳолларда «конструктив оппозиция» принципи белгилаб туради.

Яна бир нарсани унутмаслигимиз керак. У ҳам бўлса, кўпфирқаликнинг Шарқ сиёсий маданияти, онги ва руҳияти учун маълум маънода янги ҳодиса эканлиги.

Ислом Каримов айтишича, «Келажакда партиялар ва жамоат ҳаракатларининг роли ва мавқеи ошади. Қайси партиянинг дастури халққа манзур бўлса, ўша партия ҳокимият тепасига келади. Агар дастурни, берган ваъдаларини бажара олмаса, ўрнини бошқа партия вакилларига бўшатиб беришга мажбур бўлади. Бундай ижобий рақобатлардан халқ фақат ютиши мумкин». Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, сиёсий партиялар жамият сиёсий системасининг муҳим бўғини сифатида омма сиёсий кайфиятини шакллантиришда жамиятдаги барча сиёсий институтлар (давлат, ҳукумат, ҳокимликлар ва ҳоказо) билан ўзаро алоқада бўладилар. У ёки бу партиянинг аъзоси жамиятда эгаллаган лавозими ва мавқеига қараб аввало жамиятга, халққа бевосита хизмат қилувчи давлатнинг ёки ҳокимиятнинг расмий вакили, кейин эса партия аъзоси ҳисобланади. Бугунги кунда қандай партия, қандай фикр, қандай ғоя бўлмасин, улар халқимизнинг руҳиятига, кайфиятига мос тушиши, уни ягона мақсад йўлида мужассамлаштирмоғи зарур. Янаям аниқроғи, сиёсий партияларнинг ғоялари, назариялари, фикрлари ва йўллари турлича бўлиши мумкин, лекин мақсадлари бир бўлиши керак. Президентимиз ана шуларни назарда тутиб, «Истиқлол ва маънавият» китобида ёзади: «Мана шундай шароитда фикрлар, турли сиёсий оқимлар бўлиши табиийдир. Ҳар турли сиёсий партиялар дунёга келиши турган гап. Ҳокимлар, ўзи қайси партияга мансуб бўлишидан қатъий назар, барча партиялар, турлича оқимларнинг баҳс ва мунозараларига сабр-тоқат билан муносабатда бўлишига, эл-юрт манфаатига дахлдор таклиф қайси партия ва қайси сиёсий оқимга тегишли бўлмасин, амалга оширишга шай бўлмоқлари керак». Чунки «одил ва оқил ҳокимият халқ кайфияти, унинг иродасини албатта ҳисобга олади. Халқнинг истеъдодини, ундаги барча олижаноб хислатларни ишга солади, халқ ғайратини яратувчилик йўлига бошқаради».

Баҳодир Карим ИМИНОВ,
Тўлқинжон КАРИМОВ.

ОЛДИМИЗДАН ОҚҚАН СУВНИНГ ҚАДРИ ЙЎҚМИ?

«Турон» кутубхонаси 80 ёшга тўлди, бироқ...

Тарихий манбаларга қараганда, қадим Марказий Осиёнинг кўплаб давлатларида, хусусан, Суғдиёна, Хоразмда учинчи асрлардаёқ анчагина бой кутубхоналар бўлган. Бироқ улар араблар истилоси натижасида талон-тарож этилган. Шунга қарамай IX—XV асрларда Марказий Осиёдаги баъзи кутубхоналар дунё маданияти тараққиётининг энг олдинги ўринларига чиққан. Муҳаммад Хоразмий, Фарғоний, Форобий, Беруний, Ибн Сино, Маҳмуд Қошғарий, Абдураҳмон Жомий, Алишер Навоий, Улуғбек каби буюк сиймолар ўз замонасининг бой кутубхоналаридан унумли фойдаланганлар. Шу билан бир қаторда китоблар тўплаш ишига ҳомийлик қилганлар. Натижада, Бухоро, Хива, Самарқанд каби шаҳарларда, хон саройларида, мадрасаларда кўплаб нодир қўлёзмалар сақланган машҳур кутубхоналар пайдо бўлган.

Туркистондаги илк оммавий кутубхона юртимизга Россия босқинидан сўнг 1870 йили Тошкентда ташкил этилди. У ҳозирги Алишер Навоий номидаги маънавият хазинасидир. Орадан 48 йил ўтгач унинг сафига ҳозирги «Турон» кутубхонаси қўшилди. Бу зиё маскани қандай ташкил этилгани ҳақида шу даргоҳда аввал оддий ходим

Тикланиш мавзулари

кейин чорак асрдан ортиқ вақт мудир бўлиб ишлаган Республикада хизмат кўрсатган кутубхоначи Тўхта ота Содиқов бир вақтлар менга қуйидагиларни сўзлаб берган эди:

— 1918 йили Ёвишев деган бойнинг дўкономборлари ҳисобига ўтказилиб, кутубхонага берилади. Чунки биринчидан, китобларни териб қўйиш учун тайёр токчалар бор эди. Иккинчидан, айни шу кезларда шўролар ҳукумати халқ ўртасида «кимки қадимий диний китобларни уйига йиғса, жавобгарликка тортилади» деб жар солганди. Бундан чўчиган илм аҳллари ўзларидаги ноёб китобларни кўпинча «Турон» кутубхонасига олиб келиб топширарди. Бундан ташқари «халқ душманлари», «қулоқ»ларнинг уйидан чиққан китоблар ҳам йиғиб олиниб шу ерга келтириларди. Натижада «Турон»да жамланган китоблар сони 150 мингдан ошиб кетди. Орадан 5—6 йил ўтгач Москва ва Петербургдан келган шарқшунос олимлар уларнинг барчасини бир бошдан кўриб чиқадилар. Энг ноёб, тарихий аҳамиятга эга бўлганларини Марказга жўнатадилар, бошқаларини алифбо бўйича тартибга солиб «Турон»да қолдирадилар. Кейинчалик Навоий номидаги давлат кутубхонаси кенгайтирилгач, қўлёзма ҳолидаги тарихий ва диний китобларни у ерга жўнатадилар. Шунга қарамай, «Турон» давр ўтгани сайин янги китоблар, газета-журналлар ҳисобига бойиб бораверади.

Тўхта отанинг гаплари ҳақ.

Кутубхона турли асарларга бой бўлгани туфайли эл қатори атоқли ёзувчиларимиз, шоирларимиз, 30-40 йилларда талабалик давримда «Турон»да тез-тез булардим. Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир, Ғафур Ғулом, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор , Шуҳрат, Саид Аҳмад, Шукрулло каби ижодкорларни доим шу ерда учратардим.

70-йиллар бошида кутубхона ходимларининг талабига ва камина шу асосда ёзган мақолага жавобан Хадрадаги собиқ Чапаев номидаги мактаб ёнидан икки гектар ерни ажратиб, кутубхонанинг янги биносини қуриш билан бошлаб юборилди. Бироқ, пойдевори битган чоғда бирдан иш чаппасига кетди. Худди шу жой яқинидан метро йўли ўтажаги маълум бўлди. Қарабсизки, зўрға амалга ошаётган орзу-истак тўхтаб қолди. Мана ўшандан буён орадан сал кам 20 йил ўтди. Аммо кутубхона биноси қурилишидан ҳамон дарак йўқ.

Яқинда яна «Турон»да бўлдим: Унинг ҳаётидаги ўзгаришлар билан қизиқдим.

— Бирмунча ўзгаришлар бор, — деди кутубхона директори Вазира Собирова саволимга жавобан: — Ўтган йили банкнинг бўшаган катта залини олдик. Китобхонларимиз анча яйраб қолишди. Куз кезлари ҳар куни 60—70 мижоз мутолаа билан машғул бўлиб турганди. Лекин совуқ тушиши билан уларнинг сони кескин равишда камайди. Чунки зал ҳаддан ташқари катта ва баланд. Шу боис совуқ кунларда зарур даражада иситишнинг иложи бўлмай қолди. Ҳатто баъзи кунлари хизматчиларимизнинг ўзлари ҳам совуқдан қийналадилар. Ҳолбуки, бизнинг кутубхонамизда ўтмиш тарихимиз, жадидизм, 20-йиллар воқеа-ҳодисалари ўз ифодасини топган газета-журналлар яхши сақланган. Мижозларимиз орасида ўша даврни ўрганувчи аспирантлар, ёзувчилар, журналистлар кўп. Афсуски, юқорида айтилган сабабларга кўра биз уларга кўнгилдагидек хизмат кўрсата олмаяпмиз. Бу ҳақда иккинчи марта Ўзбекистон Маданият ишлари вазирлигига мурожаат қилдик. Вакиллар келиб, аҳволимиз билан танишдилар, астойдил ачиндилар. аммо, ижобий натижа йўқ. На илож, китобхонлар талабини қондириш учун ўтган йил ноябрда китоб, газета-журналларни, қўлёзмаларни алоҳида-алоҳида ажратиб, қайта тартибга солдик. Улар 22 хона бўлиб, узунасига 300 метр жойни эгаллайди. Устига-устак хоналардан 10 таси ертўлалардан иборат. Мана шу сабабли мижоз атиги битта китоб ёки журнални топиб бериш учун 15—20 минут овора бўлишимизга тўғри келади. Директор бўлганимга 25 йил бўлибдики, аҳвол мана шундай. Очиғи, тегишли ташкилотлар раҳбарларига мурожаат қилавериб, чарчадим. Мен уларга юртбошимиз 1996 йил 9 сентябрда имзо чеккан «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик маркази фаолиятини янада такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш тўғрисида»ги Қарорнинг биринчи бандидаги жумлаларни эслатиб қўйгим келади: «Маънавий-маърифий ислоҳотлар давлат сиёсатининг асосий устивор йўналиши деб ҳисоблансин. Жойларда маънавият билан боғлиқ ишларнинг амалга оширилиши учун бутун масъулият шахсан Қорақалпоғистон республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоят, шаҳар ва туман ҳокимлари, республикамиздаги барча вазирликлар, идоралар, ташкилотлар биринчи раҳбарларининг зиммасига юклатилсин».

Бизнингча, вазирлик, шаҳар ҳокимлиги кутубхона ходимларининг арз-додларига қулоқ тутсалар, улардан ёрдамларини аямасалар, нур устига нур бўларди. «Турон»да 500000 дан ортиқ ноёб китоблар, қўлёзмалар, газета-журналлар жамланган. Қачонгача бу бойлик эскидан қолган ертўлаю, 100 йил аввал қурилган савдо дўконида сарғайиб ётаверади. Кутубхонага эндигина борган одам қаерда жойлашганини ҳам топа олмайди. Яна, рўпарадаги бозорга қарашли ҳожатхона, унинг ёнидаги ахлатхона, эски ҳаммомдан чиқиб ётган қўланса ҳид киши таъбини хира қилади. Ҳолбуки, бозор атрофидаги Сағбон ва Қорасарой, Форобий кўчалари кенгайиши билан қанча жой бўшаб қолди. Ёки Республика Табиат музейи ёнида 4 гектарча майдон бўш ётибди. ўша жойнинг бирор қисмида «Турон» кутубхонасининг янги биносини барпо этишнинг иложи йўқмикин? ..

Ҳамидулла ЙЎЛДОШЕВ,
Республикада хизмат кўрсатган халқ таълими ходими

ОИЛА — ЖАҲОН АЙВОНИДА

(Боши биринчи бетда)

1. Бу саволга дафъатан аниқ бир жавоб бериш қийин. Чунки бир тоифа одамлар учун моддийлик (давлатмандлик, тўқчилик) муҳим бўлса, яна бир бошқа тоифа учун маданий тарбия, маданий интилишлар муҳим. Ўз тенгдошларимизнинг талаб-истакларига қараб жавоб берадиган бўлсам, улар учун кўпроқ моддийлик (тўқчилик) муҳим рол ўйнаса керак. Лекин оилада, унинг бутунлигида қайси жиҳатни биринчи ўринга қўйиш унинг аҳамиятини қай даражада тушуниш билан ҳам боғлиқ. Тенгдошларимнинг оила ҳақидаги тушунчалари, фикрларидан қониқиш ҳосил қилиб бўлмайди, менимча.

2. Оила жамиятнинг бир бўлаги, унинг куч-қудратининг асоси. Оила жамиятнинг мустаҳкамлигини таъминлайди. Эрта турмуш қураётган ёшлар ҳақида ижобий фикр билдира олмайман. Чунки улар орасида ижобий фикр билдиришимга асос бўла оладиганини учратмадим. Янги турмуш қураётганлар «оила» деб аталган «кичкина жамият»нинг қонун-қоидаларига, қолаверса, шу жамиятнинг биринчи даражадаги масъулиятли иши — бола тарбиясига тайёр бўлишлари керак. Ҳали ўзи тарбияга муҳтож бўлиб турганларнинг фарзандларидан эртага нима кутиш мумкин? Очиғи, бу борада менинг чет мамлакатлар ёшларига ҳавасим келади. Улар ўзларининг аниқ мақсадларига, касбларига, ҳатто мансабларига эга бўлганларидан кейин турмуш қуришар экан. Менимча, бу тараққиётнинг оиладан бошланиши бўлса керак.

3. Ўзбек оиласини ахлоқий ва маънавий камолот даражасида кўришни орзу қиламан. Мен ўз урф-одатларимиз ва оиладаги ўзбекона муносабатларга қарши чиқмаган ҳолда айтишим мумкинки, ўзбек аёллари ҳалиям қайнона-келин можароларидан ташқарига чиқа олмаяпти. Бола тарбияси асосан аёллар қўлида бўлган жамиятимизда баъзи аёллар билими болани аъло даражада тарбия қила оладиган аҳволда эмас. Билимсиз дейишим нотўғри бўлар, лекин билими етарли бўлмаган аёлдан чет элларга чиқа оладиган, етук фарзандларни тарбиялашни олхўри дарахтидан ўрик кутиш билан баробар. Узр, саволингиздан четга чиқиб кетибман. Кўпчилик зиёли деса дипломи бор кишини тасаввур қилади. Ҳолбуки, ҳеч қайси ўқув даргоҳини тугатмасдан туриб, бемалол зиёли деб атаса бўладиган одамларимиз бор. Мен аъзолари ўқимишли бўлиш-бўлмаслигидан қатъий назар ахлоқий-маънавий ҳаёт кечирадиган оилаларни зиёли деб ҳисоблайман.

Муқаддас КАРИМОВА,
Андижон вилояти,
«Олтинкўл» тумани
«Далварзин» қишлоғи,
шифокор, адабиёт ва санъат ихлосманди

Эл кўзидаги кишилар

НОШИРНИНГ ҲАЁТ МАКТАБИ

Миллий ўзлигимизни англаш, улуғ аждодларимизнинг бизга қолдирган улкан маданий-маърифий меросини шу кунларгача ва келажак наслларга етказишда матбаачилик ва матбуотнинг, хусусан, «Шарқ» концернининг мамлакатимизда тутган ўрни беқиёсдир. Бу ажойиб даргоҳ номи ва ижодкор жамоаси билан боғлиқ не-не турфа китоблар, юзлаб газета-журналлар, турли албом ва тақвимлар, бугунги маданиятимизнинг юзи ҳамда ифтихори бўлган нашрлар ўзбек хонадонининг ноёб мулкига айланмоқда.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни катта тарихий йўлни босиб ўтган. Лекин унинг том маънодаги замонавий қудрати ва замонавий миқёс касб этиши унинг бош директори, зукко ва меҳрибон инсон Ислом Шоғуломов номи ҳамда фаолияти билан чамбарчас боғлиқ. Зеро, ҳозирги эркин бозор иқтисоди сиёсати, мустақилликнинг истисносиз миллий заминини мустаҳкамлаш ҳар бир корхона ёки ташкилот раҳбаридан замон кишиси бўлишни, ишбилармонликни теран ўзлаштиришни, ҳисоб-китоб илмини пухта эгаллашни ва юксак даражада масъулият туйғуси билан иш юритишни талаб қилади.

Концерннинг кўп йиллик ва кўп тармоқли салоҳиятли меҳнатини бу улкан жамоанинг ажойиб кишиларисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ислом Шоғуломов шу жамоа ва ўз ишига омилкор, моҳир инсонларнинг таълим-тарбиясини олиб вояга етди. Ўзи

Ислом Шоғуломов портрети (мато мойбўёк).
Ортиқали ҚОЗОҚОВ асари

ҳам йиллар ўтиб, устоз бўлди. Катта тажриба мактабига асос солди. Тажриба мактаби яратиш умрнинг энг катта ва гўзал ҳосиласидир. Мен айтмоқчи бўлган гап шуки, концерн санъат асарлари нашрига алоҳида эътибор билан қарайди. Унинг салмоқли, йирик нашрлари орасида «Ўзбекистоннинг миниатюра санъати», Амир Темурнинг 660 йиллигига бағишлаб ЮНЕСКОда ўтказилган кўргазмага бағишланган албом, дунёга машҳур рассом Баҳодир Жалоловнинг ижодига бағишланган тақвим, ёрқин истеъдодли санъаткор Шохалил Шоёқубовнинг «Шарқ миниатюра мактаби» китоби, шунингдек, турли санъат каталоглари безаги, кўриниши, ёрқинлиги билан ажралиб туради. Мамлакатнинг неча-неча ижодкорлари қатори менинг асарларимнинг бир қисмини ўз ичига олган китобим ҳам худди мана шу даргоҳдан дунёга чиқди. Мен шу китобим чиқиш жараёнида Ислом Шоғуломовни санъат ҳомийси сифатида танидим. Ташаббускорлик инсонда нечоғлик улуғ неъмат эканлигини англадим. У киши фикр юритганда ва иш тутганда ҳеч қачон дунё андозаларини назардан қочирмасликларини кўрдим. Ва, боя айтганимдай, ишда мактаб яратиш нима эканлигига дуч келдим. Нашриётчилик ва нашр ишларининг пири шундай етилса керак, деб ўйладим. Бағри кенг, ҳар жиҳатдан оқибатли устоз ҳар замон-ҳар замон ҳазрат Навоийнинг қуйидаги мисраларини келтиришни хуш кўрадилар:

Ҳақ йўлида ким сенга бир ҳарф ўргатмиш ранж ила,
Айламак бўлмас адо ҳаққин анинг минг ганж ила.

Устоз ўз билганлари, маҳорати, тажрибаларини аямай, саховат билан ўртоқлашади, тўғри йўл кўрсатади, ҳам юрт, ҳам инсон, ҳам иш манфаатларини кўзлаб, чамалаб туради. Мен муаллиф, у киши ношир ва устоз сифатида ҳамкорлик қилар эканман, ёш ижодкор учун жуда қимматли бўлган сабоқлар олдим. Оламга кенг ва узоқ назар ташлаш нималигини билдим. Устоз Ислом ака киши руҳиятининг жуда нозик томонларини илғай билади, самимияти билан сизда чуқур таассурот уйғотади. Устознинг «Раҳбар киши билимли, зукко, инсоний фазилатлар эгаси бўлиши билан бирга, ўзига нимани раво кўрса, бошқаларга ҳам шуни тилаши керак», — деган гапи менга қаттиқ таъсир қилди. Эҳтимол, шунинг учундир, ҳамдўстлик мамлакатлари бўйича ўтказилган «Йилнинг энг яхши 100 ишлаб чиқариш раҳбари» танловида Ислом Шоғуломов ҳам етакчи ўринлардан бирига сазовор бўлди.

Инсон умрининг мазмуни нимадан иборат? Халқ, одамлар қалбидан ўрин олиш эмасми? Яхши от қолдириш эмасми? Ахир кўҳна дунёда асл инсонлар ўзларидан наслларига улуғ тажрибалар қолдирганлар. Кимдир боғ яратса, кимдир кўприк қуради. Устоз маҳоратини ўзида акс эттириб чоп этиладиган юзлаб китоблар қалбларда бунёд этилган тафаккур боғидир. Муҳтарам зот Наврўз арафасида табаррук 70 ёшни тўлдирдилар. Баркамол ёшингиз қутлуғ бўлсин, устоз!

Ортиқали ҚОЗОҚОВ,
Ўзбекистон Бадиий академиясининг
Олтин медали соҳиби

ТВ ВА ЎСМИРЛАР

«Синфдош» кўрсатуви муаллифи Дилдора ҲАМИДОВА билан суҳбат

— «Синфдош»нинг мухлислари кўпми? Кўрсатувни ташкил этиш қийин эмасми?

ДИЛДОРА ҲАМИДОВА:

— Болалигимдан журналистика ва ТВ ҳаётини жуда яхши кўраман. Яхши мақсад, орзу билан яшасангиз, у албатта, келажакда эртами-кечми рўёбга чиқаркан. ТВ даргоҳига илк қадам қўйганимда мени «Болалар ва ўсмирлар» кўрсатувига таклиф этишди. Аввалига мавзулар тополмай қийналиб юрдим. Чекланган фикрлар ва қарашлар доирасидан ҳеч чиқолмайдигандек туюлдим ўзимга ўзим. Лекин «Синфдош»ни мустақил тарзда олиб бора бошлагач, кўз ўнгимда бепоён мавзулар олами очилди. Болаларнинг ҳаёти, уларнинг баъзан катталар, ҳатто ота-оналар, ҳурматли муаллимлар кўзларига ҳам ташланмай қоладиган муаммолари, фикр-ўйлари, ҳаётга қарашлари поёнсиз ўзига хос олам экан. Четдан бу муаммолар оддий, содда бўлиб кўринади. Лекин улар ичида яшай бошласангиз, бу нақадар чуқур кириш мумкин бўлган соҳа эканлигига ишонч ҳосил қиласиз. «Синфдош» болаларнинг китобларга, пулга, газеталарга, мактаб, маданиятга муносабатларини ёритиб бормоқда. «Ғунча», «Тонг юлдузи», (Ёш иқтисодчи» иловаси), «Гулхан», «Солнышко», («Класс!» иловаси), сингари болалар нашрларини кузатиб бораман. Болалар бугун газета-журналларни ўқишяптими? Ўқиётган бўлсалар, қанчалар уқишяпти? — деган саволларга болаларнинг ўзларидан жавоблар изладим...

— Кечиринг, гапингизни бўлдим. Лекин сиз бу каби саволлар билан фақат шаҳар болаларига мурожаат қилмоқдасиз. Қишлоқ болаларининг бу ҳақдаги фикрларини билишни истармидингиз?

— Истаганда қандай. «Синфдош»нинг биринчи сони 1995 йилнинг 17 октябрида экранга чиқди. Бир ярим йил давомида бутун мамлакат болалари кўрсатувни кўришди. Ҳар кўрсатувдан сўнг юзлаб хатлар олардим. Шундай суюнардим. Қишлоқ болалари жуда самимий ва жуда тийрак бўлишади. Уларда мулоқот истаги кучли. Улар «Синфдош»га дўстона муносабат билдиришарди. Лекин кейин ТВда турли ички ўзгаришлар бўлди. Ҳозир «Синфдош» «ТВ-2» редакцияси тизимида чиқмоқда. «ТВ-2»ни билсангиз керак, пойтахтда кўпроқ томоша қилиш мумкин. Тошкентнинг болалари жуда ақлли. Лекин негадир улар редакцияларга хат ёзиб мурожаат қилишмайди. Билмадим, бунга вақтлари йўқми ёки паст иш деб билишадими? Тошкентга газета-журналларга обуна жуда камлигини ҳам бунга қўшсангиз, бир хулоса чиқариш мумкин бўлармикин? Кейинги бир-бир ярим йил ичида Тошкентнинг барча мактабларида бўлдик. Болалар билан уларни қизиқтирган саволлар устида бевосита мулоқот олиб бордик. Кўп нарса беради бу мулоқотлар...

— Кўрсатувнинг асосий мақсади нима?

— Мақсади болаларнинг бугунги фикрлаш дунёси, келажакни қандай тасаввур қилаётганликлари ва унга қандай тайёргарлик кўраётганликларини ўрганиш, очиш, кашф қилиш. Фикрлаш малакаларини ҳосил қилиш. Болаларнинг маънавий-маданий қизиқишлари доираси қандайлиги бизни ўйлантиради. Кўпчилик болалар кинотеатрлар, театрлар ҳақида тасаввурга эга эмаслар. Бу соҳаларнинг намояндаларини танимайдилар. Сўрасангиз, елкаларини қисадилар. Айрим ёшлар жаҳон кино ва қўшиқ юлдузларининг исмини яхши биладилар холос.

— «Синфдош»нинг энг эсда қолган чиқишларини айтиб бера оласизми?

— 1996 йилда Избоскан районидан мактаб ўқувчиларидан танқидий хат олдим. Кейин Избосканда шу хат муаллифлари, ёшлар билан учрашдик. Кўрсатувдан сўнг анча ўзгаришлар бўлган. Болалар шунчалар севинган эдиларки, ҳали-ҳали хат ёзиб туришади. ТВга, қолаверса, «Синфдош» кўрсатувига бўлган ишонч одамни қувонтиради ва изланиб ишлашга ундайди. Бир кўрсатувимизда «Ўқитувчи — ўқувчи учун ким?» деган саволни ўртага қўйдик. Болаларнинг фикрлари ҳар қандай одамни ҳам жуда-жуда ўйга толдиради.

— «Синфдош»нинг қандай орзулари, тилаклари бор?

— «Синфдош» ҳаётий, қизиқ, ҳаққоний чиқиши учун болаларнинг фаол муаллифлик қилишлари жуда ҳам зарур. Ҳаётда турли соҳаларнинг етук мутахассислари ҳам биз билан яқин ҳамкорлик қилсалар, бу болаларимизнинг фикр дунёлари кенгайишига катта таъсир кўрсатади. Энг муҳими, «Синфдош»нинг давраси мамлакат миқёсида кенгайиб борса, уни барча болалар кўрсалар, унга ишонч ва муҳаббат билан мурожаат қилсалар, у маданий ҳаётимизнинг ёрқин нуқтасига айланади.

Гулжамол АСҚАРОВА
суҳбатлашди

ОЗОДЛИК БЎЛМАСА, НИМА ҚОЛАДИ?

ЖАДИДЛАР ҲАРАКАТИНИНГ СИЁСИЙ ВА ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ЗАМИНИ

2-МАҚОЛА

Тарих — ибрат

ИҚТИСОДИЙ ЗАМИН

Чор ҳукумати ва капиталистлар биринчи навбатда пахтачиликни ривожлантириш ва текстил саноатини арзон хомашё билан таъминлашга қаттиқ киришадилар.

Маълумки, маҳаллий пахта навларининг сифати ва толасининг узунлиги жиҳатидан ҳунармандчилик саноатига мослашган эди. Шу боис у рус текстил саноати эҳтиёжини тўла қондира олмади. Мустамлакачилар буни ҳисобга олиб, ўлкада Америка пахта навларини иқлимлаштиришга қаратилган чораларни изчиллик билан кўрдилар. Чунончи, Америкадан уруғлик пахта чигитлари келтирилиб, махсус тажриба станция ва плантацияларда экилди. Ҳатто чигитлар деҳқонларга бепул улашилди. XIX асрнинг 80-йилларига келиб Америка пахтасини иқлимлаштиришда катта муваффақиятларга эришилди. Бу пахтанинг толаси анча узун, ҳосилдорлиги ва сифати баланд бўлиб, текстил саноатининг талабларига тўла жавоб берди. Муҳим афзалликларидан бири яна шундан иборат эдики, унинг чаноғи очилар эди. Маҳаллий пахтанинг чаноғи очилмаслиги орқасида узиб олинар ва пахтаси қўл билан ажратиларди.

Ўлкада Америка пахта навларини экиш йил сайин кенг қулоч ёйиб бораверарди. Пахтачилик тобора ривожланиб, «пахта васвасаси» бутун ўлкани чулғаб олди. Катта даромад илинжида мустамлака ҳарбий хизматчилари, саноат вакиллари, қўйинг-ки, кимнинг маблағи бўлса, ўша ўзини пахтага урди. Рус пахта плантациялари пайдо бўлди. Аммо уларни деярлик ҳаммаси пахтачиликни уддалай олмай банкротга учрадилар.

Гарчанд Америка пахта навларини иқлимлаштириш ташаббусчилари мустамлака вакиллари бўлсалар-да, лекин уни амалга оширишда ўзбек деҳқонлари ҳал қилувчи ўринни эгалладилар.

1886 йилда етиштирилган пахта 3 миллион, 1910 йилда 10,8 миллион ва 1915 йилда 18,5 миллион пудни ташкил этди. Бу пахтанинг деярли ҳаммаси Россияга олиб кетилди. Орада ўзбек савдо-саноати вакиллари, яъни миллий буржуазия Россия билан алоқаларда воситачилик йўлини тутдилар.

Пахтачилик билан бир қаторда пахта тозалаш, ёғ ва совун заводлари юзага келди. Мустамлака даврида пахта тозалаш заводларининг сони 208 тага етди. Уларнинг талай қисми маҳаллий бойларга тегишли эди. Масалан, Фарғона вилоятидаги 157 пахта тозалаш заводининг 107 таси миллий буржуазия қўлида эди. Аммо, заводлар унчалик катта бўлмай, техникавий жиҳатдан анча паст эди. Иккинчи томондан, уларнинг эгалари рус капиталистлари ва фирмаларига қарам бўлиб, улар билан рақобат қилишга қодир эмас эдилар. Бундан айрим бойлар мустасно, албатта. Бутун ўлканинг иқтисодий ҳаёти 1912 йилги маълумотга кўра 7 та давлат ва 40 та турли фирмалар, банкларнинг қўлида эди.

Рус капиталистлари миллий буржуазияни мустақил ривожлантиришга ва куч-қудратга тўлишига йўл бермади. Уларга Туркистон ўлкаси билан алоқада кўпроқ воситачилик сифатида муносабатда бўлди. Натижада миллий буржуазия «Масков савдо-саноат ширкати», «Ака-ука Шлосберг ширкати», «Вл. Алексеев ширкати», «Бр. Крафт ширкати», «Нева мануфактура ширкати», «Триуголник ширкати», «Данилов мануфактураси ширкати», «Морозов савдо уйи», «Прохоров мануфактураси» ва бошқа қатор ширкатларнинг исканжасида фаолият кўрсатди. Улар ҳаммаси пахта ва бошқа хомашё маҳсулотларини узлуксиз Россияга ташидилар. Улар пахтани арзон нархда олишдангина эмас, балки ундан тайёрланган турли газламаларни сотишдан ҳам катта даромад оладилар. Бундан ташқари ширкатларнинг пахта тозалаш заводлари ҳам бор эди. Масалан, 1912 йилги маълумотга кўра, улар Фарғона вилоятининг ўзида 50 та пахта тозалаш заводларига эга бўлганлар.

Туркистон замини Россиядан келтирилган тайёр саноат моллари билан тўлдирилди. Умуман айтганда, Рус давлати ярим асрдан ортиқ вақт ичида маҳаллий халқларнинг бойликларини имкони борича кўп ўзлаштиришга ҳеч нарсадан тоймади.

Эллик йилдан бери, деб ёзган эди Фитрат, — — эзилдик, таҳқир этилдик. Қўлимиз боғланди, Тилимиз кесилди, оғзимиз қопланди. Еримиз босилди, молимиз таланди, Шарафимиз емирилди, номусимиз ғасб қилинди. Инсонийлигимиз оёқ ости қилинди. Тўзимли турдик, сабр этдик, кучга таянган ҳар бир буйруғига бўйсундик. Бутун борлиғимизни бердик.

МАЪНАВИЙ ЗАМИН

Мустамлакачилик сиёсати ўлканинг маънавий ҳаётига ҳам зарба берди. Чунончи, у миллий тилни ривожлантиришга йўл қўймади. XX аср бошларида бир неча газеталар чиқаришга рухсат берилди. Лекин улар кўп умр кўрмай бекитилиб турилди. Рус ҳукумати халқ маорифини ривожлантиришни хаёлига ҳам келтирмади.

Рус ҳукумати туб аҳолисининг саводи, билими ва миллий ҳис-туйғуларининг ўсишидан жуда чўчиган. У иложи борича ўлка халқини руслаштиришга қаратилган сиёсатни ўтказди. 1870 йилдаёқ Россия халқ маорифи вазирлиги «Маорифнинг мақсади пировардида барча маҳаллий аҳолини руслаштиришдан иборат» бўлиши ҳақида қарор қабул қилган.

Рус маъмурияти ва Остроумовга ўхшаш зиёлилар орасида агар миллий мактаб ва мадрасалар фаолиятига имкон яратилса, «ғафлатда ётган мусулмонлар уйғониши» ва «нонимиз яримта» бўлиши мумкин деган хавотирланиш йўқ эмас эди. Бундай миллатнинг келажагини барбод этувчи зулм жадидларнинг маънавий қарашининг асосини шакллантирди.

Улар биринчи навбатда халқнинг саводини чиқариш ва жаҳон андозаси даражасида билимини оширишга киришдилар. Улар ёшларни ўқитиш учун Германия, Франция, Туркия, Миср ва бошқа мамлакатларга юборишни талаб этдилар. Масалан, бундай таклифлар М. Беҳбудийнинг «Эҳтиёжи миллат» (1909), Ҳамзанинг «Муаллиф афандиларга улуғ рижомиз» (1914) ва Чўлпоннинг «Дўхтир Муҳаммадиёр» (1915) сингари мақолаларида баён этилди.

Жадидлар матбуотни ривожлантириш билан ҳам халқнинг «кўзини очиш»га ҳаракат қилдилар.

Рус маъмурияти миллий газеталарни турли баҳоналар билан бирин-кетин ёпиб, маърифатпарварлик фаолиятига тўсиқлик қилиб турган. Аммо, жадидлар бўш келмай, 1913—1915 йиллар орасида «Самарқанд», «Садойи Туркистон», «Садойи Фарғона», «Жонли тил», «Бухорои Шариф» ва «Турон» газеталарини ҳамда «Ал-Ислоҳ» ва «Ойна» журналларини чиқардилар. Уларда ислоҳотлар ва бошқа долзарб масалалар бўйича фикр-мулоҳазалар ўз аксини топди.

Олдинги мақолаларда қайд қилинган Миркомил Мирмўминов Андижонда шифохона ва мадраса очиш учун кўп ҳаракат қилди. Лекин рус маъмурияти унинг мавқеининг янада ошиб кетишидан ва халқнинг «уйғониши»дан қўрқиб, йўл бермади. Бу хусусда қуйидаги архив ҳужжат далолат беради:

ФАРҒОНА ВИЛОЯТ БОШҚАРМАСИГА

Миркомил Мирмўминбоев Андижон шаҳрида қурмоқчи бўлган мадраса масаласи бўйича шуни маълум қиламанки, Фарғона вилоят бошқармасидан мавжуд мадрасаларни кенгайтириш ва янгиларини қуришга иложи борича рухсат этмасликни ва фақатгина эски мадрасаларни таъмирлашга рухсат берилишини сўрайман.

Охирги пайтларда баъзи бир шаҳарларда, Андижон, Қўқон ва Ўратепада мусулмонларнинг баъзи бир масжид ва мадрасаларига ўқишни истаганларнинг мисли кўрилмаган даражадаги катта оқими кела бошлади. Бу давлат манфаатларига зид ҳолдир. Масалан, шундай мадрасаларнинг бирида муллаваччалар сони 160 кишидан бирданига 600 кишига кўпайган. Андижон шаҳрида шундоқ ҳам мусулмон мактаблари керагидан ортиқроқдир».

Туркистон ўлкасида халқ билим юртларининг инспектори имзо чеккан мазкур ҳужжат мустамлака маъмурияти хоҳиш иродасининг ифодасидир, албатта.

Демак, мустамлака давлатнинг маориф ва маданий соҳадаги сиёсати ўзбек ва бошқа туб аҳолини саводсизлик ва қолоқликда сақлашга, умумжаҳон тараққиётидан маҳрум этишга қаратилган эди. Шунинг учун ҳам, халқ оммаси маънавий жиҳатдан қашшоқлашди. Мана шундай оғир сиёсатга қарши ўлароқ жадидларнинг маърифий ва маънавий кураши юзага келди.

Ватанга содиқлик ва унинг мустақиллигини тиклаш ҳис-туйғулари ҳам жадидлар етакчилигида жамиятдаги барча табақаларни озодлик курашига чорлади. Улар фаолиятининг дастлабки босқичида маърифатпарварлик салмоқли ўринни эгаллади. Аммо, бу уларда сиёсий ғоялар ва мақсадлар йўқ эди, дейиш эмас, албатта. Аксинча, олдинги саҳифаларда кўрсатилганидек, сиёсий қарашлар мавжуд эди. Лекин уни дарҳол амалга ошириш учун ҳали шароит етилмаган эди. 1917 йилда Россияда Романовлар сулоласи ағдарилиб, сиёсий курашга имкон туғилиши биланоқ, жадидлар, миллий буржуазия ва руҳоний вакиллари биргаликда «Шўрои Исломия», «Уламо» ва бошқа партия ва уюшмаларни ташкил қилдилар. Натижада Туркистон мухторияти юзага келди.

Ҳамид ЗИЁЕВ,
профессор

КУЛГАНИМИЗГА ХАФА БЎЛМАНГ

Ёдимиз лавҳалари

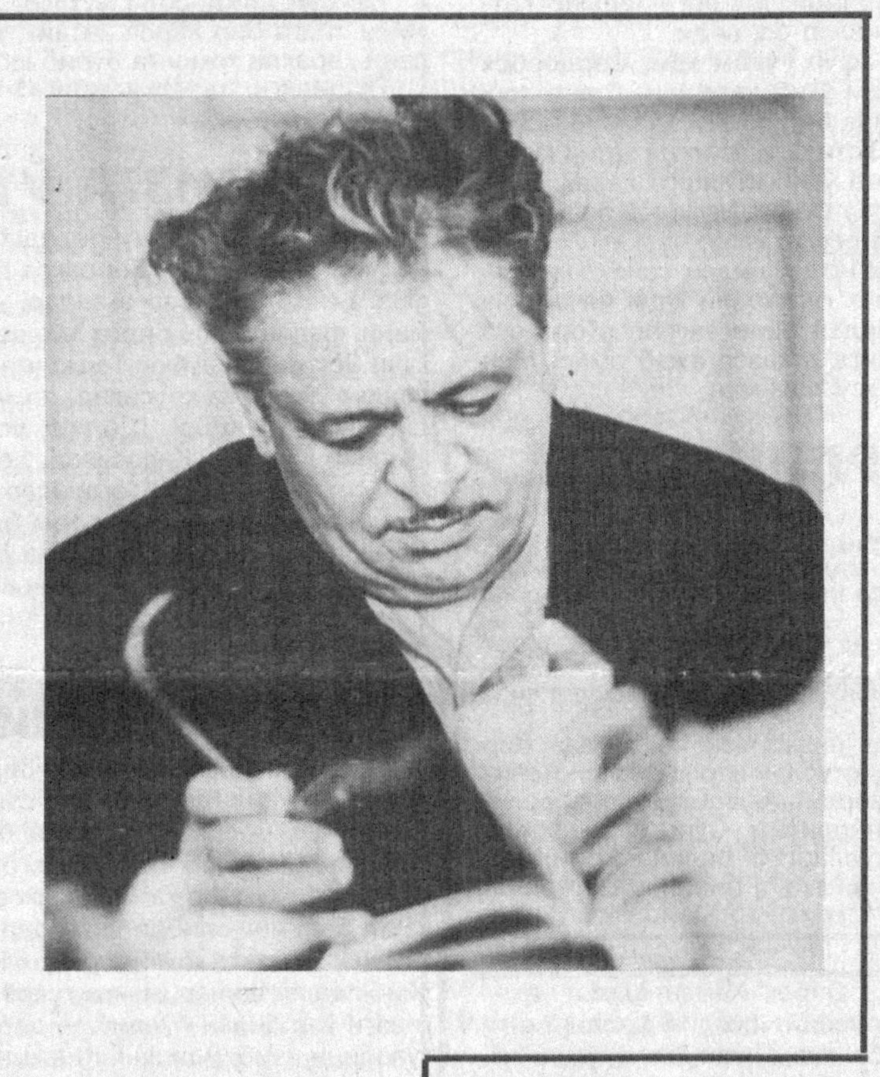

— Ҳайрон бўлманг, бону, Шайх билан бирга кўриб чиқдик таржимангизни. Яхши, жуда яхши деса ҳам бўлади. Лекин камчиликлари ҳам йўқ эмас... Кулганимизга хафа бўлманг. Биз таржимон ким бўлиши мумкин, деган масалада тортишиб қолдик. Мен унга, — дедилар Мирзакалон домла Мақсуд оға тарафга бош ирғитиб, — бу таржимонимиз ўрис тилини яхши биларкан, ўзбек тилидан оқсаркан... десам, нима дейди денг. — «Бирон амалдорнинг хотини бўлса керак, татар бўлса керак. Уйда ўтираввериб, зерикканидан таржимонлик қилмоқчи бўлган», — дедилар...

Мақсуд оға олдиларида турган шоҳмот доналарини шаҳд билан аралаштириб юбордилар...

— Мен эмас, ўзингиз айтдингиз девдек келадиган, бўйдор, бақалоқ хоним атирупалар бўйини анқитиб, бармоқларидаги тилла узукларни ярақлатиб, бўйнидаги олтин занжирларни кўз-кўз қилиб кириб келади, деб. Қаранг, ўзи айтган гапни менга тўнкаяпти-я... — дея кулдилар яна.

Бу, икки устоз билан — ажойиб инсон, одамшаванда дўст билан илк учрашувим эди. Ҳазил-мутойиба ва кулгулар билан улар орамиздаги масофани кўтариб ташлаган эдилар. Шу ондан бошлаб мен ўзимни оғаларим ва ота меҳри билан мени алқаган қадрдонларим даврасида ҳис этдим.

Сўнг бу икки устозим, таржимам хусусида тўхталишди.

Аввал таржима билан қачондан бери шуғулланишимни сўрашгач: қўлим бинойидек келиб қолганини таъкидлашди. «Рус тилини яхши биларкансиз, энди ўзбек тилини — она тилингизни чуқур ўрганинг», — дедилар. Мамлакатимизда иш юритиш ўрис тилида борганидан, она тилимизга эътибор қочган чоқлар эканда энди билсам. Бўлмасам, Эски шаҳарда — бирон ўрис истиқомат қилмаган маҳаллада ўсган, Жоме масжиди биносида жойлашган ўзбек мактабида таҳсил олган мен каби бир одам она тилига нўноқликда айбланаяпти-я...

— Бунинг йўли қийин эмас, сиз, асосан, ўрис тилида китоб ўқиркансиз. Энди кўпроқ бадиий асарларни ўзбек тилида ўқинг... Иккала Абдуллани ўқинг... — Кўзларимни катта-катта очиб, тушунмай турганимни кўриб қўшимча қилдилар — Абдулла Қодирийни, Абдулла Қаҳҳорни, Садриддин Айнийни...

— Ўқиганман, — дебман уялмай-нетмай...

— Бу гал бошқача ўқийсиз. Ўқиб ҳузур қилиш учун эмас, тилига аҳамият бериб ўқийсиз. Адиблар ишлатган сўзлар устида бош қотиринг. Сиз билмаган сўзлар учраса, кўчириб олинг, мақолларни ҳам кўчиринг, уларни таржимада ишлатинг, — дедилар Мирзакалон домла.

— Шоирлар қолиб кетмасин, — гап қўшдилар Мақсуд оға. — Ҳаммамизнинг бузрукворимиз Алишер Навоийдан бошланг мутоалани. Луғатларини ўрганинг. Муқимий, Фурқат, Нодирабегим... Эҳҳей, олдда қанчадан қанча иш бор таржимонликка етгунча... Ўрис тилини яхши билармишсиз... Қани, айтингчи... «вирши» нима дегани?

Кўплар ўрис тилини яхши билишимни эътироф этарди. Каминанинг ўзлариям яхши биламан, деб ҳисоблардилар... Лекин «вирши?». Бу нима дегани экан? Индамай бош эгиб қолдим. Эсласам, худо ўзи кечирсин мени, Мақсуд оғам ҳам кечирсинлар, кўзимга ёмон кўриниб кетганлар ўша палла...

Мунғайиб қолганимни кўриб Мирзакалон домла гапни бошқа ёққа бурдилар:

— Таржимонлик оғир ижод. Иккала тилни жуда яхши билишдан ташқари, таржимон бўламан деган одам машқ қилиб чарчамаслиги керак. Шу топда бошимга бир фикр келди, — дедилар Мақсуд оғага юзланиб. — Бу қизимизни Шуҳрат билан таништириб қўяйлик. Ҳа, қизим, эшикдан кираверишда «Шарқ юлдузи» журнали редакцияси бор лавҳасига кўзингиз тушган бўлса керак. Шу таҳририятнинг Шуҳрат деган масъул котиби бор — шоир Шуҳрат. Мен сизни у билан таништириб қўяман. Яхши йигит, ҳушсурат йигит, қалби ҳам ўзидай чиройли. Ўрис тилида келган мақолалардан бериб турса сизга яхши машқ бўлади...

Айни шу паллада хонага хушчирой, кўзлари чақнаб турган, қадди-қомати келишган, очиқ чеҳра бир йигит кириб келди...

- Ҳизрни йўқласалар бўларкан, домлангиз Шуҳратжоннинг ўзлари келиб қолдилар, — деб менга ўгирилдилар Мақсуд оға. — Ўзи чиройли одамнинг иши ҳам чиройли бўлади, энди мана шу йигит ёрдам беради сизга...

Мириқиб кулишдилар. Ўртада бўлиб ўтган мулоқот ҳақида хабар топгач, Шуҳрат ака ёрдамлашишга ваъда бердилар. Сўнг Мирзакалон домлага ўгирилиб: «Мен сизга бир ҳикоя келтирувдим. Ирина Гуроники. Шуни эртагача ағдариб берсангиз — катта эмас», — дедилар.

Домла бир Шуҳратга, бир менга қарадилар-да: «Худонинг хоҳишини қаранг-а...» — деб қўйдилар. — Бу қизимизга ёрдамингизни шу бугунданоқ бошласангиз, қандоқ бўларкан... Янги таржимон Холидахон Аҳроровага бера қолинг ҳикояни. Боплаб ўгириб берадилар... «Кичкина деманг бизни» деган гапни яхши биласиз. Эртага эмас, албатта, бириси кун келтириб берадилар, — дедилар шоир Шуҳрат қўлидаги ҳикояни олиб менга узатдиларда, Мақсуд оғага юзландилар. — Шайх ака, энди икковимиз бу қизимизни оталиққа оламиз. Шоиримиз оғалик қилади. Айни эслаб турган чоғимизда ўз оёғи билан кириб келдими, бунинг ҳам бир хосияти бор...

Ўша куни 1948 йилнинг майимиди, ёзувчилар уюшмасидан уйга қайтган ҳамоноқ драматург А. Н. Островскийнинг драмаси таржимасига киришибман. Блокнотимга эса ёзувчилар уюшмасида бўлганимни, таржимон бўлишим мумкинлигини айтишганини битиб қўйибман. Ҳозир ҳар гал кўзим тушганда «камтарлик»ни қаранглару деб қўяман. Ана шунинг учун ҳам ёшлар осмондан келса — тушунаман.

Аммо устозим белгилаган кунда Ирина Гуро ҳикояси таржимасини «Шарқ юлдузи»га олиб бордим. Бу гал Шуҳрат оға ўрис тилида ёзилган бир очерк бердилар таржимага. Таржимонлик фаолиятим шу йўсин бошланди. Бу орада ҳар гал «Шарқ юлдузи»га борганимда қилаётган ишимдан ахборот бериш учун консултация бюросига кираман.

Бир гал кирганимда Мақсуд оға Мирзакалон домла билан яна шоҳмот суришаётган экан. Салом-аликдан ва ҳол-аҳвол сўралгандан сўнг мен «вирши» деган сўз қадимий рус ва украин тилларида маълум усулда ёзиладиган шеър эканлигини, ҳозирда қўлланилмаслигини айтдим Мақсуд оғага.

— Шогирдлари ҳам анойи кўринмайдилар, — дедилар Мақсуд оға Мирзакалон домлага юзланиб. — Қизимиз бунинг ҳам тагига етибдилар. — «Айтди-қўйди-да» деб аллақачон унутиб юборганлар деб ўйловдим. Мени кечирсинлар, узр, бону, мен ўйлагандан ҳам пишиқ чиқдингиз... Кейин ўрис тилида қўшимча қилдилар: «Так держат!». Шайх ака йирик гардишли кўз ойнак ортидан ҳамиша кулиб турадиган кўзларини юмиб очиб, юмиб очиб табассум қилиб қўйдилар.

Устозларимни хотирлаганимда ўзимдан ўзим уяламан. Бу гал ҳам зиммамиздаги юкни — айбни замонага ташлайман... Ростдан ҳам, бировга миннатдорчилик билдирмасдик, меҳримизни намоён қилмасдик — лаганбардорлик саналишидан чўчирдик. Яхшиликларига биздан яхшилик қайтмаган. Балки яна алланимабалолар дейилишидан ҳайиқармидик. Бундай ўйлаб кўрсам, ваҳшат салтанатида қўрқа-пуса ўтиб кетибди-я, умримизнинг ёшлик деб аталмиш олтин даври...

Холида АҲРОРОВА

ҲАММАСИ КЎНГИЛДА

НЕГА ШУНДАЙ ДЕЙМИЗ?

Адабиётшунос Маҳмуд Сатторовнинг адабий-танқидий мақолалари, маънавий-маърифий қадриятларимиз, тарихимизга доир кузатишлари, хотира ва эсселарини республика оммавий-ахборот воситаларида ўқигансиз.

Олимнинг «Миркарим Осим», «Олис юлдузлар жилоси» (ҳаммуаллифликда), «Ватан осмони», «Ўзбек удумлари», «Ўзбекнинг гапи қизиқ» китоблари ўқувчига яхши таниш. У Тошкент Давлат Маданият институтининг доценти. Ҳозир «Ўзбекчилик» деб номланган китобни ёзмоқда.

М. Сатторов шу кунларда умрининг қутлуғ 50-баҳорини қаршилаяпти. Биз уни муборакбод этиб, сиҳат-саломатлик, илмий-ижодий ишларда ютуқлар тилаймиз.

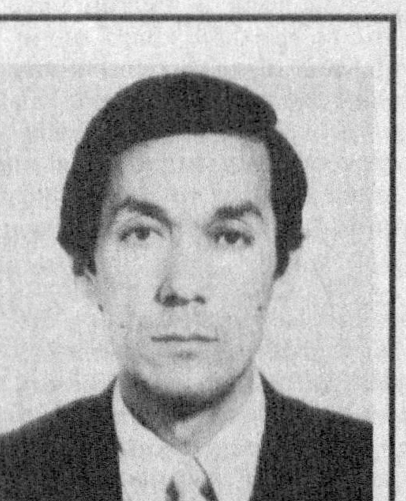

Эрур кўнгулда сафо ишқ тоза доғи била,
Нечукки, кўзда ёруғлиғ қароғи била.

Алишер НАВОИЙ.

«Кўнгил кўнгилдан сув ичар», дейди халқимиз. Кўнгил ҳақидаги сўз, атама, ибора, мақоллар ўзбек тилида фаол қўлланилади. Масалан, «Бошим кал—кўнглим нозик» деб, ўзгалардан қадр талаб этамиз. «Нотавон кўнгилга қўтир жомашов» дея, кўнгил кўчасига эрк берган ёши улуғларга киноя қиламиз. Ёшларга таскин маъносида «Кўнгилга буюриб бўлмайди» деб қўямиз.

Кўнгил тушунчаси билан боғлиқ яна қандай ибораларни ишлатамиз?

КЎНГЛИ ЧОПМОҚ. Бир юмушга жазм қилмоқчи бўлсангиз, кўнглингиз «чопиши»га ёки — «чопмас»лигига қараб иш кўрасиз. Бу ибора муайян ниятга ижобий муносабат — хайрихоҳлик, ишонч белгиси. «Кўнглим чопиб турибди» деганда, бирор масалада янглишмаганлигингиз, адашмаганлигингизга кўзингиз етганини билдирасиз. Муқобиллари: юраги урмоқ, кўзи етмоқ, кўзи ўнг бўлмоқ, кўнгли сезмоқ, қадами ўнг бўлмоқ, ўнг қўл билан турмоқ ва ҳоказо.

КЎНГИЛГА КЕЛМОҚ. Икки маънога эга. Биринчиси бирор воқеани эсга туширмоқ, хотирага олмоқ маъноларида қўлланилади. Кўчма маънода эса, кўнгилга оғир олмоқ, кўнгилга қаттиқ ботмоқ, кўнгилга тегиш, кўнгил оғритиш, кўнгил синдириш каби маъноларни беради. Муқобиллари ҳам шулар бўлиб, уларга кўнглига олмоқ, озор етказмоқ, кўнгилни хира қилмоқ, шубҳа-гумон солмоқ мазмунларини ҳам қўшиш мумкин.

КЎНГЛИ ЎКСИК. Кўнгли ярим, синиқ, шикаста муқобиллари бўлиб, инсоннинг муайян сабаб туфайли (етим, бефарзанд, хасталик) кўнгли шикасталигини ифодалайди.

КЎНГИЛ КЎЧАСИГА ЭРК БЕРМОҚ. «Кўнгил кўчаси» одоб-ахлоқ, андиша дарвозаси билан берк туради. У очилса, ҳис-туйғуларга эрк берилади, қуюшқондан чиқилади. Оқибатда ғайриахлоқийлик, фаҳш ва жиноят йўлига киришгача олиб келади. Шунинг учун ҳам, катталар кичикларга «Кўнгил кўчасига эрк берма», дейдилар. Ўзлари ҳам аксар шу ақидага риоя қиладилар.

Иборанинг тағин бир муқобили «кўнглимнинг кўчасига ҳам келмаган» орқали сўзловчи ўзига билдирилган ишончсизликни, айб, гуноҳ ишни рад қилади. Бу қилғиликни қилиш нари турсин, ҳатто хаёлимга ҳам келтирмаганман, етти ухлаб тушимга ҳам кирмаган қабилидаги ибораларни муқобил сифатида ишлатади.

КЎНГЛИ ҚОЛМОҚ. Одатда кишилар «Фалончидан кўнглим қолди» деганда бирор одамдан ихлоси қайтганини, меҳри ариганини, унга ишончи йўқолганини ифодалайдилар. Кўнгли қолганнинг муқобили кўнгли қайтмоқдир.

КЎНГИЛ СЎРАМОҚ. Одам одамдан ҳол-аҳвол сўрайди. Кўнглини олади, кўтаради. Кексаларни, касал беморларни бориб кўради, дийдорлашади. Қўлидан келса ёрдам беради, савоб ишлар қилади.

«КЎНГИЛ СЎРАШ» ибораси бу маъноларнинг барчасидан дарднинг оғирлиги, ҳамдардликнинг юқорилиги билан ажралиб туради. Биров қазо қилганда халқимиз унинг яқинларидан кўнгил сўрайди, ҳамдардлик билдириб, кўнглини кўтаради. Ўлим ҳақлигини таъкидлаб далда беради, қолганларга умр тилайди. «Кўнгил сўрамоқ»нинг муқобили, эквиваленти йўқ.

КЎНГИЛГА СОЛМОҚ. Илоҳиёт билан боғлиқ ҳолда қўлланилади. «Худо кўнглимга солди», «Ғойибдан аён бўлди», «Кўнглим сезди» каби муқобиллари билан ишлатилади. Ибора инсон қалбида Аллоҳ таоло томонидан юборилган яхши ниятнинг имкон топиши, эзгу ишларнинг ижобат бўлиши демакдир.

КЎНГЛИ НОЗИК. Инсонга таъриф берганда «Кўнгли гулдек нозик» ёки «Кўнгли тошдек қаттиқ», деймиз. Бу мусбат ва манфий сифатлар яхшию ёмонни, оқу қорани, эзгулигу ёвузликни кескин ажратиб кўрсатади. Кўнгли нозик кишиларга нисбатан баъзан нозиктаъб сўзи ҳам ишлатилади.

КЎНГИЛДАН ЧИҚАРМОҚ. Икки маъноси бор. Биринчиси, сидқидилдан худо йўлига савоб иш қилиш. Иккинчиси, маломат ҳақорат, камситиш, ноҳақликни рақибнинг ўз хатосини англаб, тавба қилгани, узрли сабабли кечириш ёки унутиб юбориш. Бу ибора ҳар икки ҳолатда ҳам инсоннинг камолотидан, заковатидан дарак беради.

КЎНГИЛДАН КЕЧИРМОҚ. Бирор масалада тахминлаган ниятингиз амалга ошса, «Кўнглимдан кечувди», «Шундай бўлишини билувдим», дейсиз. Тўғри маънода маълум хотира, таассурот, фикрни яна бир карра кўнгил ойнасидан ўтказиш тушунилади.

КЎНГИЛГА ҚАРАМОҚ. Ўз мустақил фикрингиз, хулосангиз бўлгани ҳолда баъзан ҳамсуҳбатингизнинг фикрига қўшиласиз, беихтиёр уни тасдиқлайсиз. Демак, унинг кўнглига қараган бўласиз. Негаки, юз амри ширин, ота-онангиз, устозингиз, рафиқангиз, ўғил-қизларингизнинг кўнглини оғритишдан истиҳола қиласиз.

Кўнгилга қарамоқ баъзан салбий оқибатларга олиб келса ҳам инсоннинг юмшоқ табиатли,, андишали, инсоний фазилатларга бойлигидан далолат беради.

КЎНГИЛГА УРМОҚ. Бирор одам, қилиқ, гапни», таомнинг меъдага тегиши. Кўнгилга урмоқнинг жонига тегмоқ, меъда ёки бадига урмоқ сингари муқобиллари бор. Ибора ҳамиша кўчма маъно ташийди.

КЎНГЛИ БЕЗОВТА БЎЛМОҚ. Сафардаги боласига ота-онанинг кўнгли алағда бўлиши, бирон нохушлик олдидан инстинктив равишда хавотирланиш каби маъноларни ифодалайди. Одамни илоҳиётга, кўзга кўринмас руҳларга боғлаб қўяди. Кўнгли хира тортмоқ, кўнгли увишмоқ, кўнгли беҳаловат бўлмоқ юраги ғаш бўлмоқ каби муқобиллари ҳам мавжуд.

КЎНГИЛ ОЛМОҚ. Инсоннинг кайфиятини кўтариб, кўнглини чоғ қилмоққа қаратилган. Яхшилик, эзгулик, савоб иш билан бировнинг мушкулини осон, оғирини енгил, узоғини яқин қилиш демакдир. Муқобили: кўнгил овламоқ, кўнгилни кўтармоқ, тоғ, чоғ қилмоқ, кўнгилга йўл очмоқ кабилар.

КЎНГИЛГА ҚЎЛ СОЛМОҚ. «Синамаган отнинг сиртидан ўтма» деган мақол бор. Бировнинг ичидагини билиш учун унинг кўнглига йўл топиш, кўнгил қулфига калит солиш керак. Бу ўзига хос маҳоратни, инсоний самимиятни, меҳр-муҳаббатни талаб қилади.

КЎНГИЛ ИШИ. Севги-муҳаббат, инсоний меҳр-мурувватга «Кўнгил иши» деймиз. «Кўнгилга буюриб бўлмайди» деб тенгсиз муҳаббатга аралашмаймиз. «Шаҳзоданинг ишқи қурбақага тушибди» деб антиқа никоҳларга фатво топамиз.

КЎНГИЛ УЧУН. Баъзан бировнинг кўнгли учун, айниқса у севикли кишингиз бўлса, ҳеч қандай хавф-хатардан чўчимайсиз. Йўлингиздан қайтмайсиз. Иборанинг иккинчи маъноси ҳам бўлиб, уни «шунчаки» сўзи билан сифатлашга тўғри келади. Бу ўринда бирор иш йўлига, номига, ҳўжакўрсинга, қўл учида ёки кўзингиз қиймаганидан, ўлганингизнинг кунидан қилганингиз тушунилади.

КЎНГИЛ КЎЗИ БИЛАН (КЎРМОҚ) — ибораси кўзи ожиз одамнинг қалб кўзи билан кўришига, севишига, меҳр-муҳаббат билдиришига ишора қилинади. Соғ одам ҳам кўнгил кўзи билан кўриши, ҳис қилиши, у ёки бу шахс ёки ҳодисага баҳо бериши мумкин.

Маҳмуд САТТОРОВ

Эл кўзидаги кишилар

ҲАЁТ АГАР УЗУК БЎЛСА, КЎЗИ МУАЛЛИМ...

Шариф Юсупов — олим, тадқиқотчи, кашшоф

Яқин кунларгача «зиёли» сўзи жуда кам тилга олинар, бу сўз ўз ўрнини «интеллигенция»га бўшатиб қўйган эди. Бунинг устига «зиёли»ни «зиёнли» тарзида таҳқирлаб талаффуз қилгувчилар ҳам йўқ эмас эди. Бугун жадид боболаримиз истеъмолга олиб кирган сўз ўз мавқеини тиклади. Ҳақиқий ижтимоий мазмунга эга бўлди. Биз зиёли деганда, эгнига пўрим қора костюм, қора шим ва оқ кўйлак кийиб, бўйнига галстук боғлаган, сочлари силлиқ қилиб таралган озода, гап-сўзлари, ҳатти-ҳаракатларида маданият балқиб турган кимсани кўз ўнгимизга келтирамиз. Ҳолбуки, у анча мураккаб, ҳа, анча мураккаб! Анча-мунча камёб зот. Асл шоирлар кўп бўлмагандек, асл зиёлилар ҳам кўп эмас. Зиёлининг моҳиятини ҳали тўла англаганимиз, унинг мағзини тўла чаққанимиз йўқ. Шарқ зиёлиси қандай бўлади? — деган савол устида ҳар томонлама бош қотириб, кўрмаганмиз. Лекин Шарқ зиёлиси деганда маълум бир инсонлар кўз ўнгимизга келади. Биз шулардан бири — профессор Шариф Юсупов ҳақида ҳикоя қилмоқчимиз.

Шариф Юсупов йирик олим, мумтоз адабиётимизнинг етук билимдони. Илм заҳматкаши, Олимни санъаткор десак, тушунчалар қоришиб кетар. Лекин Шариф ака ўз илмида санъаткорликка эришган. Шунинг учун бўлса керак, унинг «Фурқат йўлларида», «Ғурбатда Фурқат» асарларини мириқиб, илм дарёсига чўмиб мутолаа қиласиз. Муаллиф илмни мафкурага эмас, теранликка бўйсундиради, илм деганда теранликни тушунади. Дарҳақиқат, домла айтайлик, Фурқат сиймосига шу қадар муҳаббат қўйганки, уни бир неча бор тушида кўрган. Фурқат ҳаётига боғлиқ бир неча маълумотларни тушида (унга замондош бўлган кишиларнинг тушига кириб сўзлаб бериши орқали) олган. Бизга бу ҳақда унинг ўзи сўзлаб берган эди. Ҳа, Шариф ака шундай ўзига хос олим.

Кўп фан докторлари, профессорлар миллат тақдирига аралашмай яшайдилар. Мустамлакачилик тазйиқлари уларни шунга мажбур қилган бўлса ажаб эмас. Лекин шундай олим, зиёлилар борки, улар ҳар қандай шароитда халқ дарди, миллат қайғуси билан яшайдилар. Миллат учун тиришадилар, ишлайдилар. Шариф Юсуповда ҳам шу фазилат мужассам. Бу тасодифиймас балки ота мерос хислат. Домланинг отаси Юсуфбойнинг

миллатпарвар жадидларга, уларнинг қарашларига, «усули жадид» мактабларига хайриҳох бўлгани ҳақида тарихий манбалар хабар беради.

Шариф Юсупов тарихимизнинг не-не замонлар кўзлардан ниҳон бўлиб келган қирраларини ўрганишга бел боғлаб киришди. Унинг Сатторхон Абдуғаффоров, Муҳиддинхўжа, Шарифхўжа, амирлашкар Алимқули, генерал Жўрабек каби фидойи инсонлар ҳақидаги илмий тадқиқотлари, ТВдаги чиқишлари кўпчиликнинг эсида қолди. Улар Ватан тарихининг кул босган саҳифаларига қайта ҳаёт нафасини ато этди.

Кўпчилик хон, подшоҳ деганда эски тотал мафкура таъсирида қонсираган бир жаллодни кўз олдига келтиради. Чунки ўтмиш фақат қора рангларда тасвирланган даврлардан ҳали узоқ кетолганимиз йўқ. Домланинг «Худоёрхон ва Фурқат» китобида шундай золимлардан бири деб кўрсатиб келинган Қўқон хони Худоёрхон ҳаётининг сўнггида унинг руҳий дунёсида рўй берган мураккаб ҳолатлар чуқур таҳлил этилади. Хон ҳаётидан бир ибрат, қисматидан бир ҳикмат изланади. Зеро, тарих воқеаларидан инсоний ҳикмат излаш Шариф акага хос фазилатлардан бири, илмий изланишларининг санъаткорона қиррасидир. Дарвоқе,домла бу мавзуни кенгайтириб, яна бир китоб ёзди. Бу асар «Хуфия қатламлар» номи билан нашр қилиниш арафасида турибди. Ўйлаймизки, у ўқувчи учун чин туҳфа бўлади.

Инсон пайдо бўлибдики, оқнинг олдида қора, яхшининг олдида ёмон, ҳақиқатнинг олдида ноҳақлик, муҳаббатнинг олдида ҳасад ёнма-ён яшаб келади. Шариф ака изғирин совуқларга, уйқусиз кечаларга, ниҳоясиз очликка нафасини ичига ютиб чидаши мумкин. Бунга унинг тоқати етарли. Аммо оқнинг қора қилинганини, ҳақни ноҳақ дейилганини кўрса сира ҳам чидай олмайди, портлаб кетади. Айниқса, бундай адолатсизликка ёшлар нишон бўлса, домладаги портлашнинг қандайлигини ифодалашга қалам ожизлик қилади. Сўзларимиз муболағасиз. Адолат ҳимоясида собит тура билиш катта илм ва маданият белгиси.

Тарихда улуғ хонадонлар ва улуғ саройларда қиссахонлар бўлган. Улар моҳир ҳикоячи каби танилганлар. Шариф акани билганлар унинг ажойиб ҳикояларига тан берадилар, уни тинглаб чарчамайдилар. Қиссахонлик домламизда энг яхши маънода мужассам. У кўнглига яқин одамлар учун шунақа шинавандаки, бир марта суҳбатдош бўлган одам устознинг бир умрлик мухлисига айланади. Ўтган машҳур ёзувчилар, шоирлар дейсизми, созандалар, ҳофизлар дейсизми, ҳатто йирик давлат арбоблари ҳаётига оид қизиқ-қизиқ гапларни эшитмоқчи бўлсангиз, Шариф аканинг даврасига келаверинг. У машҳур шахсларнинг кўпи билан ҳамсуҳбат бўлган. Агар домлани безовта қилишдан иймансангиз. Шариф аканинг яқинда чоп этилган «Санъат ва ҳайрат» китобини ўқисангиз ҳам бўлаверади.

Хуллас, Шариф ака деганда кўз олдимизга тадқиқотчи, ижодкор, топқир зиёли келади. Зиёли деганда эса беихтиёр Шариф акани эслаймиз. Домла изланиш руҳи ҳоким ёрқин китоблари билангина эмас, қалбан ҳам зиёли инсондир. Домла муборак 70 ёшни қаршиладилар. Домлага минглаб шогирдлар номидан узоқ умр, мустаҳкам соғлиқ ва икки дунё саодати ёр бўлмоғини тилаймиз.

Бегали ҚОСИМОВ,
Узоқ ЖЎРАҚУЛОВ

ХИВАЛАНИБ ТУРСА КЎНГИЛЛАР

Кўнглим каби юртни чамалаб
Турондан гул узатар Хива.
Жаннат деб битилган ҳукмда
Муҳр қилмиш Ҳақ сева-сева.

Дунё билан дил топиб кетар,
Фалакнинг соз устаси меъмор.
Азалдан тоабадким бунда
Ҳамма ҳақда ҳамма нарса бор.

Боласига эртаклар айтар,
Ҳайрат берар ёш шуурларга.
Дарс ўқийди жимгина туриб,
Ҳар кўнгилни чулғаб нурларга.

Ҳаёт бўлур мавжуд афсона,
Сенга руҳинг берар кўриниш.
Хивани сайр этмоқдан келар
Иккинчи — инсоний тирилиш.

Ҳар ҳужраси қалб хоналари,
Сен ўзингни топаверарсан.
Дилни чайиб ёғдуларига
Яратганга кўнгил берарсан.

Оталарнинг зиёратидай
Дийдоридан тўймас дийдалар.
Дил тортганда хоразмликлар
«Бир хивалаб келай» дейдилар.

Юрагингни сийлар, тозалар,
Бу илоҳий озода гуллар.
Дунё обод бўлаверади,
Хиваланиб турса кўнгиллар!

Келбатига юрт суянгулик
Ўғлон бўлар кўргач қалъангни.
Полвон пирдан нишонаси бор
Бир хивалаб келган болангни.

Одамийлик салтанати бу,
Жисму жонинг сийловига сол.
Кимлигингни билмоғинг учун
Нақшин битикларга дил тутиб
Руҳ қиличинг унга чархлаб ол.

* * *

Сен кўнглимни кўнгил этган дард,
Қонлар ютиб, жондан ўтган мард,
Ишқинг манга тушган ишқ бўлдинг,
Қиёматлик қайғу-муҳаббат.

Умид эдинг кўз ёшдек турган,
Юрак эдинг худо ўт урган,
Куйган дилим остонасида
Сен кўнглимсан йиғлаб ўтирган.

Асли манга ўхшаган ишқсан,
Ўзингдайин топиб ошиқсан,
Қалб қаъридан Ҳаққа етгувчи
Қиёматга қодир қўшиқсан.

Жафоларга жон берган бошим,
Юрагимга ботган тоғ-дошим,
Бу дунёга мени деб келган
Айрилмасим — руҳий қуёшим.

Узилмак не, Ишқ сендан кетиб —
Ўлмай туриб дунёдан ўтиб.
Суянишиб бир-биримизни
Топширурмиз Аллоҳга элтиб.

Сен кўнгилни кўнгил этган дард,
Яратганнинг қўлин олган мард.

Дилором ҚЎЗИЖОН қизи

ОЙ БИЗГА НИМАЛАР ДЕЙДИ?

ЗОЙИЧАНГИЗГА ҚАРАБ ҚЎЯСИЗМИ?

23—25 МАРТ КУНЛАРИ ОЙ ДАЛВ МАНЗИЛИДА ИСТИҚОМАТ ҚИЛАДИ. Одамлар сергак, огоҳ, эҳтиёткор бўлиб юришларига тўғри келади. Шошилиш, бесабрлик кони зиён. «Шошилган қиз...» мақоли хаёлимизнинг бир чеккасида доим туриши керак. Ниҳол ўтказиш, уй қуриш, умуман ободончилик ва маъмурчилик ишлари яхши натижалар келтиради. Одамларда кўтаринкилик, ўз мақсадларимга тезроқ эриша қолсам деган интилиш кучаяди. Лекин хомхаёлларга берилмаган маъқул. 24 мартда қилган харидингиздан хурсанд бўласиз. 25 мартда юксак чўққиларни кўзламанг. Уларни пастроқдан туриб томоша қилсангиз ҳам кўп роҳат оласиз.

25—27 МАРТ КУНЛАРИ ОЙ ҲУТ БУРЖИГА КИРАДИ. Одамнинг ички дунёсида ҳавойи хаёллар ва орзулар ортади. Баъзан ўзингизни қўйгани жой тополмайсиз. Баъзан жуда нотинч ва ҳимоясиз сезасиз ўзингизни. Эски ишлар кутилмаганда ўз ечимини топади. Маблағ сарфлайдиган ишлар юришади. Бу кунлар олов билан ўйнашиб бўлмайди. 26 март куни меҳнат шавқи уйғонади. 27 мартда Ой давраси якунланади. Янги катта ишларни бошламай турган тузук.

27—29 МАРТ КУНЛАРИ ОЙ ҲАМАЛ БУРЖИГА КИРАДИ. ЯНГИ ОЙНИ ҚАРШИЛАЙМИЗ. Кўтаринкилик давом этади. Жўшқин палла. 28 март янги ой чиқади. Келажак режаларингизни пишитинг. Кўнгил табиатга уйғун. Тадқиқотлар ва илмий изланишлар яхши натижа беради.

Топқирлар-ей!

ОЛИМЛАР ТАБАССУМИ

СОВҒА ТОШ ҲАМОН ЎША ЕРДА

1976 йили Алматида туркийшунос олимларнинг конференцияси бўлганди. Ўшанда меҳмондўст маслакдошларимиз бизни Медов тоғига саёҳат қилдириб келишган эди. Медов тоғининг устида сой бўйида чиройли бир тош бор. Бу тош кичикроқ бир қазноқчадай келади. Қозоқ фонитести Сардорбек Татубоев (раҳматлик) бу тошни сизнинг Ғафур Ғуломингизга бизнинг Собит Муқоновимиз совға қилган, устига ёзиб ҳам қўйган, деди. Шунда ўзбек тилшуноси раҳматли Султон Ғойибов: э, ундоқ бўлса, олиб кетамиз, деб қолди. Сардорбек: Ғафур Ғулом ҳам олиб кетолмай, шу ерга ташлаб кетган, сизлар ҳам олиб кетолмайсизлар-ов, деди.

Мана, Собит Муқонов ҳам, Ғафур Ғулом ҳам, Сардорбек ҳам, ҳатто ёшгина Султонжон ҳам ўтиб кетишди. Совға тош эса ҳамон ўша ерда, Медов тоғида бир вақтги ҳазилни одамларга эслатиш учунми, турибди. Устидаги ёзилган хатни қуёш, ой, юлдузлар ҳар куни бир марта ўқиб қўйишса керак. Сўзларнинг шивирини тонгги саболар Собит Муқонов зиёратгоҳига, ундан Тошкентга, Сағбонга олиб келар; балким. Бугина эмас, ёзув Медов тоғига борган нозик дидли сайёҳлар қалбига ҳам кўчиб, дилларда дўстлик гулханини ҳали неча-неча йиллар ёқар экан. Ўша сайёҳлардан бири ёзувни сўзма-сўз кўчириб олиб келса, ўзбек халқига етказса ажаб эмас. Мен ёзиб олмаганимга ҳали ҳамон афсусланаман.

ТОПҚИРЛИК

1975 йил бошида Ҳамза театрида Иззат султоннинг «Кўрмайин босдим тиконни» спектакллари муваффақият билан қўйилди. Асарнинг асосий ғояси домланинг ҳаёт ҳақидаги фалсафий қарашларидан биттаси — оилавий ҳаёт севги асосида қурилгандагина бахт келтиради, деган хулоса эди. Март ойида бу асар институтда ҳам муҳокама қилинди. Муҳокамадан олдин спектаклни жамоа бўлиб кўрдик. Кейин жуда қизғин фикрлашдик.

Шу муносабат билан адабиёт назарияси секторида бир пиёла чой ҳам ташкил қилдик. Дастурхон атрофида бир олимамиз ҳадеб эътироз билдираверди. Аввал домла асосли, тушунишга осон қилиб жавоб бердилар. Сўнг бу бефойда эканини сезиб қолдилар-да, қўлларига седана сепилган, қайноқ, қип-қизил бўрсилдоқ нонни олиб, биринчи марта нон кўраётгандек, у ёқ-бу ёғини айлантириб қарадилар, сўнг «қаранг, ўзбекнинг нони қанчалар доҳиёна кашфиёт! Энг емишли озуқа, устига кабоб-мабоб солиб бировга узатсангиз— идиш, гўзаллигини айтмайсизми, доира шакли, ранги, иссиқлиги, қуёшнинг ўзгинаси», деб усталик билан гапни бошқа ёққа буриб юбордилар. Доно киши гапни бурганда ҳам ҳеч ким айтмаган оригинал ва фойдали бир нарсани айта олишига қойил қолиб, «юқсин, юқсин» деб қўйган эдим, лекин юқмади.

Ўзоқ йилимиди, сентябр ойида домла телекўрсатув орқали ўзбек киносининг тарихи ҳақида суҳбат бердилар. Ўшанда суҳбатдош мутахассислик доирасига кирмайдиган мавзу — ранглар тўғрисида «ўтлаб» кетганда ҳам Иззат Султон «Мен сизга бир нарса айтай», деган ўтиш сўзи билан масалани керакли томонга буриб юбордилар.

Ўқдондаги топқир сўзингиз ҳеч қачон тугамасин, домлажон!

УЙИНГИЗГА ЎТ ТУШГАНМИ?

Тилшунос, манбашунос, адабиётшунос, этнограф Александр Константинович Боровков бўлғуси луғатчи Зокир Маъруфовга илмий раҳбар эканлар, диссертациянинг битган қисмини фалон куни бирга кўришга келишиб олишибди. Ўша куни Зокир Маъруфов Тошкентнинг Мичурин кўчасидаги домланинг уйларига келсалар, домла Салар соҳилига чиқиб кетдилар, дейишибди. Шогирд домлани излаб соҳил бўйидан кетаверибдилар. Қарасалар, домла бир мовий кўз гўзал билан соҳилда ўтирган эмишлар. Зокир ака қайтиб кетишни ҳам, нарироқда туришни ҳам билмай, уларнинг бир олд томонидан, бир орқасидан, яна ён-веридан ўтиб кўрибдилар. Охири Александр Константинович:

— Ҳооой, Зокирхўжа, нима бало, бугун уйингизга ўт тушганми? — деган эканлар.

БОДРИНГ ИЧИДАГИ ГУЛОБ

Боровков домла бошлиқ бир гуруҳ олимлар бир илмий ишни тугатишибди. Ниҳоят, суронли муҳокама ҳам ўтибди. Бешёғочга бориб, асабларга бироз таскин беришга қарор қилишибди. Гулоб олишибди, бироқ пиёла топиша олмабди. Шунда топқир домла Боровков Бешёғоч бозоридан каттакатта бодринг олибдилар. Бодрингларни кўндалангига иккита-икки бўлакка бўлидирибдилар-да, покки билан уруғини ўйиб ташлабдилар, ичига гулоб қуйиб, «Энди олаверинглар, газаги ўзи билан бўлди», — деб ўзлари бошлаб берибдилар гулобини ичиб, идишнинг четидан ғирсиллатиб тишлаб олибдилар.

Сорахон ОТАМИРЗАЕВА

Сабо, еткур саломимни

БЕДОРЛИК БОНГИ

Ҳурматли «МТ» жамоаси.

Мен ҳар сешанба кунини интизорлик билан кутаман. Негаки, шу куни газета дўконларида севимли газетам «МТ» сотилади. Газетани ўқиб чиққач, Сизларга ва барча зиёлиларга ич-ичимдан раҳматлар айтаман. Зеро, зиёлилари уйғоқ элнинг толеи баланд, кўрар куни порлоқдир. Чоп этилаётган ҳар бир мақола ёки хабарнинг салмоқлилиги газетанинг энг катта ютуғи деб ўйлайман. Айниқса, кейинги сонларда суратларнинг ўзига хос тарзда босилиши жамоанинг нафақат мазмун борасида, балки шаклда ҳам алоҳида йўл топишга интилаётганлигидан дарак беради. Расмлар коллекциясининг бир ғоя атрофига бирлаштирилиб, уларга мазмуни бутун бошли мақолага тенг тагсўзлар битилаётгани яхлитликни вужудга келтирмоқда. Айрим матбуот нашрларида таҳрирталаб, «сув кўтармайдиган» мақолалар урчиб кетган бир пайтда «МТ» саҳифаларида юқоридаги ишларнинг амалга оширилаётгани қувонарли ҳолдир. Сизларга бу хайрли ишда омад ва шижоат тилаб қоламан.

Шерзод ХАЛИЛОВ
Қашқадарё вилояти

ТЎЛҚИНЛАР ВА ТАЛҚИНЛАР САДОСИ

Ҳамза 109 ёшга тўлди

«Ичимда тўлқинланар алам ва фироқ:
Бу ерларда кезганди бир шоир оғам,
Қани излари! Ўпсам!—
Сўйла,
ел,
кўл,
тоғ!»

Бу сатрлар Ойбекнинг 1948 йилда ёзган «Ҳамза» номли лирик поэмасидан. Ойбек Шоҳимардонда бўлганида, устози Ҳамзани қидиради, у билан суҳбатлашмоқчи, юрагидаги туйғуларини, ҳис-ҳаяжонларини, муҳаббатини изҳор қилмоқчи бўлган. Афсус у йўқ эди. Ҳа, бу севги туйғуларини «Ҳамза» поэмаси, «Куйчи ва курашчи» мақоласи, турли суҳбат ва мулоқотларда тўлқинланиб айтиб ўтган.

«Ҳамза шеърлари чуқур мазмунли, сатрлари пишиқ, қофиялари тарашланган, ҳар бир шеъри мармар ҳайкал каби гўзал ва абадий...» — деб ёзган эди Ойбек.

Ойбек достонда ҳам халқ, жамоатчиликнинг Ҳамзага муҳаббатини изҳор этди. Уни фаол курашчан, чин ватанпарвар, юксак истеъдод соҳиби каби тавсифлади.

Поэмада Ойбек мутаассиб гуруҳларнинг қилмишларига ҳам муносиб сабот билдиради. Экстремизмнинг ёвуз қиёфасини чизади. Шундай экстремистик гуруҳлар Шоҳимардон «диёрининг гулшан ранг тонглари каби» умидлари ёрқин ва гўзал, «ўйлари ва ҳислари тоза...» бўлган улуғ шахсни ҳаётдан юлиб олдилар. Ҳа, шундай бўлганидан кейин софдил, пок, олижаноб, ҳақгўй Ойбек ўз кечинмаларини билдирмаслиги, бутун ғазаби ва ички туғёнини улар устига бомбадай ёғдирмаслиги мумкинми?

Ойбек устозининг Шоҳимардондаги юмушларини, оддий, софдил кишиларнинг онгини ёритишдаги донолигини, уларни меҳнат қучоғига сафарбар қилишдаги жонбозлигини бадиий лавҳаларда тасвир этган.

Ҳамза самимийлиги ва ҳалоллиги билан, ҳаққонийлиги ва донишмандлиги билан, «найза»дан ҳам ўткир сўзларининг мантиқий кучи ва асослилиги билан халқ оммаси қалбига йўл топган ва унинг жонажон маънавий раҳбарига айланган.

Шоҳимардонда «артель» тузиш, қақраган ерларга сув чиқариш, меҳнатнинг унумдорлигини ошириш, қишлоқни обод қилиш, уни мутаассиблардан тозалаш жабҳасидаги Ҳамзанинг ажойиб ишлари поэмада бирин-кетин кўз олдимиздан ўтади.

Ҳамза келажакни башорат қила оладиган, уни ёрқин кўра биладиган, маданиятнинг, фаровон ҳаётнинг, истиқболнинг тантана қилишига тўла ишонган санъаткор сифатида талқин қилинган.

Ойбек Ҳамзани фақат жамоат арбоби, адолат учун чин курашчи сифатидагина эмас, балки ғоят талантли шоир, бастакор эканлигини ҳам чиройли мисраларда очиб беради. Юрагида илҳоми қайнаб тошиши қуйидаги байтда ихчам, лўнда образли қилиб ифодаланган:

«Янги шеърларни ўпар
қоғозда шамол:
Қофиялар галаси шоир
бошида».

Ҳамза барча мусиқа асбобларини яхши эгаллаб олганлигини шоир бир мисрадагина яққол изҳор қилади-қўяди: «Унинг қўлида қайси чолғу сайрамас? «Ҳамзанинг энг яхши ниятларидан бири миллий опера яратиш бўлган. Бу поэмада ўз аксини шундай топган: ***«Юрагида мавжланар ҳар қатида орзу — Ўзбекча бир опера яратиш ўйи».***

Ойбек Ҳамзанинг саҳна асарларини ҳам муҳаббат билан кўрган, ўқиган. Адибимиз Беҳбудийнинг «Падаркуш» песасини, Абдулла Қодирийнинг «Бахтсиз куёв», Чўлпон ва Фитратнинг драмаларини ҳам яхши билган ва уларнинг ҳаммасини ўрганиб чиққан. Шулар қатори Ойбек Ҳамза ижодидан жуда кўп баҳраманд бўлган, ундан ибрат олган, руҳланган. Кузатган бўлсангиз керак, «Бой ила хизматчи» билан «Қутлуғ қон»нинг руҳи, нафаси ўзаро яқин, бир-бирини тўлдиради, бойитади, давом эттиради.

Ойбек Ҳамза шахси, ижтимоий, ижодий фаолиятини баҳолар экан, халқ, миллий адабиётига астойдил хизмат қилган, бадиий дурдоналар яратган санъаткор ҳамиша тирик, унинг адабий мероси абадийдир, деган фикрга келади.

Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, Ойбек Ҳамза ижоди ва фаолиятига баҳо берганда, албатта ўз замонасининг ҳоким талабларидан келиб чиққан ва баъзан унинг меросининг аҳамиятини ортиқ даражада ошириб ҳам юборган. Бугун Ҳамза меросини очиқ кўз билан умуминсоний қадриятлар, талабмезонлар асосида баҳолаш имкониятига эгамиз.

Ўзбекистон ФА Қўлёзмалар институтида Ҳамза таваллудининг 109 йиллиги муносабати билан ўтказиладиган илмий анжуманда олимлар, санъатшунослар худди шу устида самимий , холис, теран муҳокамалар юритадилар деб умид қиламиз.

Ҳафиз АБДУСАМАТОВ

ДАВЛАТ ФУҚАРОДАН БОШЛАНМАЙДИМИ?

Халқимиз покизалик, тозаликка айрича қарайди. Эсланг, қачон ўзбек кир мағзавани ариққа тўккан, нон ушоқлари қўшилган ахлатни челакка солиб, шундоқ уйи биқинига ирғитиб келган? Қайси замонда ўзбек хонадонидан ташқари маҳалласининг, қишлоғининг тозалиги учун қайғурмаган?..

Ахир, яқин-яқиндагина эмасмиди, ота-оналаримиз шундоқ ҳовлилар оралаб оқадиган ариқларнинг зилол сувларига қайноқ нонларни оқизоқ қилиб еганлари ҳақида ҳузурланиб гапириб юришлари...

Бу оддий мулоҳазалар кўнгилда бежиз пайдо бўлмади. Президент Ислом Каримовнинг «Санитария қоидаларини бузганлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги Фармони эълон қилинганига яқинда бир ой тўлади. Хўш, ушбу қисқа муддат ичида хонадонимизда, маҳалламизда, қишлоғимизда, шаҳримизда не ўзгаришлар содир бўлди? Фармонда айтилганидек, озодалик учун масъул бўлган ҳокимликлар тадбирлар режасини бандмабанд ишлаб чиқиб, амалиётга тадбиқ этиш тадоригида юришгандир. Эҳтимол, фалон саҳифадан иборат йўриқномалар у идорадан бу идорага кўчиб ҳам юргандир. Аммо, назаримизда, Фармондан кўзда тутилган яна бир эзгу мақсад бор эди. У ҳам бўлса, биз фуқаролар, алоҳида олинган ҳар инсон онгида миллий қадриятларни тиклаш, озодаликка эҳтиёж кўникмасининг феъл-атворда зоҳир бўлиши. Илло, ҳар бир фуқаро тозалик учун ҳаракат қилмас экан, барча ҳокимиятлару масъул идораларнинг елиб-югурганлари самарасиз қолаверади.

Бугун, ўриклар қийғос гуллаган, чучмомалар замин бағридан яшил қўшиқ мисоли отилиб чиққан кўклам кунларида кўнгилда умидлар бисёр. Беихтиёр Чўлпон ёдга тушади. Ёдингиздадир: **«Ҳар йили келадиган баҳор севинчи яна кўнгилларни қитиқлай бошлади. Яна табиатнинг дилдираган танларига илиқ қон югурди...»**

Илиқ қон бизнинг томирларимизга-да югурган.

Ҳаёт янгидан бошланаётгандек.

Беихтиёр: «Инсон қудрати нақадар бесарҳад», деган эътироф ўтади кўнгилдан.

Баҳорий шавқ имкониятларимиз сарҳадларини кўз илғамас уфқлар қадар кенгайтиргандек.

Яна Чўлпонни варақлаймиз. Улуғ адиб савол беради: «... Ҳаёт нега бу қадар гўзал ва ширин бўлади баҳорда?»

Дарҳақиқат, нега?

Сийқа жавобларга алаҳсимайлик. Ўйлайлик: гўзалликни туймоқ, лаззатланмоқ ҳиссиётлари кўнгил тинч, эртанги кунга ишончи бор инсонларга хос эмасми?..

Улуғ режалар улуғ фаолиятни ҳам тақозо этади. Маҳобатли юмушлар — томчилар йиғилиб уммон ҳосил этгани мисол — катта-кичик уринишларнинг ҳосиласидир. Ахир, эзгуликнинг катта-кичиги бўлмайди. Гап айланиб яна озодаликка бўлган кўнгил эҳтиёжига, озодалик кўникмасига келиб тақалади.

«Санитария қоидаларини бузганлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги Фармон амалдорнинг раҳбарият олдидаги эмас, фуқаронинг миллат олдидаги масъулиятини оширишга ундови билан қадрли. Бир тиббиёт мутахассиси фуқаролар хасталигининг етмиш-саксон фоизи фуқароларнинг айнан ўз айби туфайли пайдо бўлади, деб ёзибди. Санитариянинг энг оддий талабларига жавоб бермайдиган шароитда яшаш, микроблар урчийдиган ахлат тоғларини «бунёд этиш» ҳам шулар ичига киради. Соғлиқ энг катта бойлик деган одми ҳикмат, айниқса, бозор шароитида исбот топади. Фуқаронинг ўз ўзига бепарволиги, яшаш шароитига лоқайдлиги учун давлат ёинки ҳокимият эмас, айнан шу фуқаронинг ўзи жавобгар. Давлат фуқародан бошланмайдими?

Миллат озодаликка муносабатда, демак, инсоннинг табиатга, заминга, қолаверса, ўзига муҳаббатида ҳам намоён бўлади.

Абдураҳмон ТАШАНОВ

ОТА ЎРНИ БЎШ...

Юрагимда бир боғ бор, ота. Дарахтлари гоҳ қатра, гоҳ шеър шаклида мева тугади. Унинг ҳар тарафга тарвақайлаб кетган шохлари Ҳақни сўраб, меҳр тилаб чўзилган одамнинг қўлларини эслатади менга.

Баланд шохининг учида сизнинг хаёл — кўйлагингиз хилпираб туради. Қаттиқ изғиринли кунларда, ёмғир қамчиси билан савалаб ўтганда, намни шимиб ётган бу кўйлакни шамол ирғитиб ташламоқчи бўлади. Ажабо, атиги битта шохга илиниб турибди-ю, аммо негадир тушиб кетмайди. Мен баъзида кўйлакни юрагимга ўхшатаман, гоҳида... Сизга.

— Йўқлаб борувдим, тополмадим.

— Эшитдим. Келинга малол келдими, ё менга шундай туюлдими, чиқиб кетдим.

— Бизникида турсангиз бўлмайдими? Хоналар кўп. Нурбек билан бирга ётиб туравердингиз. Нимага индамайсиз, ота? Ахир қиз бола ҳам фарзанд-ку.

— ...

— Сизни 24 йил кутдим. Соғинчдан бағрим, кўзларим эзилиб кетди. Оғзимни тўлдириб ота, дегим келади. Ҳар битта сўздан кейин «ота»ни айтгим келади. Мен билан пешонамдан ўпиб кўришганингизда, ҳамма изтиробларим эсимдан чиқиб кетди. Ташлаб кетганингизни ҳам унутиб юбордим. Энди бирга яшайлик, шу ерда қолинг. Ҳайми, а? Бирга рўза тутамиз.

— Мен носга чиқиб келай. Бозорчаларинг юқоридами?

— Ҳа.

* * *

— Яна уч кунгина сабр қилганингизда, ҳайит ўтгач ўзим қуйиб берардим, дедим. Сабзи тўғраб бўлиб қарасам, йўқлар. Югуриб бекатга бордим, у ердан ҳам тополмай қайтдим.

— Болаларга бормайсанми, кеч бўлиб қолди-ку?

— Ҳозир ишдан келувдим-а, сиз бора қолинг. Келгунларингизча ош тайёр бўлади.

— Ҳа, нимага иштаҳанг йўқ, ол.

— Кетгилари келган экан, бир оғиз айтсалар бўлмасмиди. Хайрлашмабдиларам. Боя ўринларини йиғмоқчи бўлувдим, бирам мам... Бир ойдан бери қандай ўтган эканлар.

— Ошингни е.

Ёш ниҳоллари шовуллаб қўшиқ куйлаётган бир боғ бор юрагимда, ота. Юрагимда қотиб қолган бир доғ бор, ота. Дарахтлар йилдан-йилга улғайиб, бўйларини чўзиб йўлга қарайди. Новдаларини ғуж-ғуж оппоқ гуллар қоплаган.

Олам юзидан ҳали тун пардаси кўтарилмай туриб нидо эшитилди. Ҳар гал эшитганимда вужудимни исмсиз бир қувонч чулғаб олади. Енгил тортаман. Қаранг, у Оллоҳ улуғ, Оллоҳ улуғ, деяпти. Муборак овозингдан айланай сенинг.

Дилором ИСМОИЛОВА

Миллий Тикланиш
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ

Газета 136-рақам билан рўйхатдан ўтган.
Буюртма: Г —01086.
Сотувда нархи эркин.
Ҳажми 2 босма табоқ.
Саҳифаловчи: Холида Исломова
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди.

Манзилимиз: Тошкент-83,
Матбуотчилар кўчаси — 32.
Телефон 133-50-18.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй

Навбатчи —Холли НОРБОЕВ